

הלכות עבודה זרה פרק יב - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון שיעור – רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק י"ב

כללי דיגע הקדמה צום פרק

אויב מ'ויל פארשטיין טעמי המצוות לויט'ן רמב"ם, איז נישט גענוג צו זאגן „ס'איז געווען גראדע דער מנהג פון די גוים." מ'מוז פארשטיין פארוואס די גוים האבן דווקא אזוי געטון – וואס איז דער טיפערער ריזן פארוואס די כומרים האבן דווקא אזוי געשניטן. דאס בלייבט אן אפגעפראגע.

הלכה א – פאות הראש: דער עיקר איסור

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אחד המגלה פאת ראשו... כמו שהיו עושין עובדי עבודה זרה וכומריהם, שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם."

פשט: מ'טאר נישט אפשניידן די עקן (פאות) פון קאפ, אזוי ווי די עובדי עבודה זרה און זייערע כומרים פלעגן טון.

חיוב אויף יעדע פאה באזונדער

דער רמב"ם'ס ווערטער: „וחייב על כל פאה ופאה. לפיכך המגלה שני צדדיו של אחד, אפילו בהעלם אחד והתראה אחת, לוקה שתיים."

פשט: ווייל דער פסוק זאגט „פאת" אין לשון יחיד, איז יעדע פאה אן אייגענער לאו, און מ'באקומט צוויי מלקיות פאר ביידע זייטן אפילו בהעלם אחד.

מגלה פאות בלבד vs. מגלה כל הראש

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אחד המגלה פאות בלבד ומניח שער כל הראש... [אחד המגלה כל הראש]"

חידוש: דער מנהג הכומרים איז געווען דווקא צו שניידן ארום-ארום און לאזן אינמיטן (א בלורית). ווען איינער מגלה נאר די פאות און לאזט איבער דעם רעסט, קוקט ער ממש אויס ווי די גלחים – דעמאלטס איז ער עובר אויף „לא תקיפו" און אויך אויף „ובחוקותיהם לא תלכו." ווען איינער מגלה דעם גאנצן קאפ, זעט ער זיך שוין נישט אויס ווי די גלחים, אבער ער האט אבער געטון די מעשה פון אפשניידן די פאות – דעריבער איז ער עובר אויף „לא תקיפו."

חידוש – די תורה האט אויפגעפיקט פאות הראש פון דעם גאנצן דיזיין פון די גלחים: פון דעם גאנצן „דיזיין" פון די כומרים האט די תורה ספעציפיש ארויסגענומען דעם ענין פון פאות הראש אלס דער עיקר איסור.

מגלה vs. מתגלה – די מעשה vs. דאס רעזולטאט

דער רמב"ם'ס ווערטער: „ומדבריהם למדנו שאין איסור אלא במגלה, אבל המתגלה אינו לוקה אלא אם כן סייע למגלה."

פשט: דער עיקר איסור איז אויפ'ן מגלה (דער שערער), נישט אויפ'ן מתגלה (דער וואס ווערט געשארן). דער מתגלה איז נאר חייב אויב ער האט מסייע געווען (ער דרייט זיין קאפ, וכדומה). דער רמב"ם פסק'נט אזוי ווי רב אשי.

חידוש: דאס איז א שטיקל סתירה צו דעם כלל'דיגן פרינציפ וואס איז פריער אויפגעברענגט געווארן – אז דער עיקר ווארט איז וויאזוי דו קוקסט אויס (דאס טראגן פון דעם עבודה זרה'דיגן דיזיין), נישט די מעשה הגילוח. למעשה אבער האט די תורה מקפיד געווען אויף די מעשה פון „מקיף" זיין – דאס אפשניידן אליין. דאס ווערט פארגליכן מיט מאכן א געטשקע, וואו אויך די מעשה פון מאכן איז אסור, נישט נאר דאס האלטן.

מגלה את הקטן

דער רמב"ם'ס ווערטער: „והמגלה את הקטן לוקה."

חידוש: ווייל די איסור איז אויף די מעשה (נישט אויף דער הבנה/שכל), איז דער גדול וואס שערט דעם קטן חייב מלקות. ווען די איסור וואלט געווען וועגן דער הבנה, וואלט מען געווען פטור ווייל א קטן האט נאכנישט קיין עבירות.

דער פרק'ס פלאץ אין הלכות עבודה זרה – א חידוש פון דעם רמב"ם
דער רמב"ם האט אין אנהייב הלכות עבודה זרה אויפגעציילט 51 מצוות וואס זענען פארבונדן מיט עבודה זרה. די לעצטע עטלעכע מצוות – פאות הראש, פאות הזקן, לא תלבש (קליידער פון דעם אנדערן מין), כתובת קעקע, שריטה לנפש, קרח – זענען אלע מצוות וואס דער רמב"ם האלט אז זייער טעם אדער גדר איז פארבונדן מיט מנהגי עבודה זרה, כאטש זיי זענען נישט ממש עבודה זרה אליין.

חידוש: אלע דאזיגע מצוות האבן צו טון מיט דעם גוף און דעם לבוש – „שערם ולבושם" – וואס שטימט מיט דעם רמב"ם'ס חילוק אין פרק י"א וועגן חוקות הגוי, וואו ער חילק'ט צווישן צוויי סארטן חוקות הגוי, און איינע דערפון איז „בשערם ולבושם."

חידוש וועגן טעמי המצוות: דאס ווערט פארבונדן מיט דעם רמב"ם'ס כללות'דיגע שיטה אז מען דארף אייביג פארשטיין טעמי המצוות. אנדערע ראשונים האלטן אז נישט יעדע מצוה דארף מען וויסן אין וועלכע קאטעגאריע זי באלאנגט, אבער דער רמב"ם דארף אז אלעס זאל שטימען אין א סיסטעם. דער רמב"ם האט אין אנדערע פלעצער געזאגט אז אויב א מענטש האט נישט קיין קלארע וויזשאן אויף דער וועלט, פאלט ער גרינג אריין ביי עבודה זרה – דאס זעלבע פרינציפ ווענדט זיך אן אויף דעם אויסזען און מלבושים.

חידוש – לעוועלס פון עבודה זרה: ס'איז דא א שאלה אויב דער רמב"ם וואלט געזאגט אז יהרג ואל יעבור גילט אויף אלע 51 מצוות פון עבודה זרה. די מסקנא איז אז דער רמב"ם האלט אז ס'איז דא לעוועלס – ממש עבודה זרה (מאכן א געטשקע) און ווייטערדיגע זאכן וואס זענען נאך אלץ אין דער קאטעגאריע אבער נישט אויפ'ן זעלבן לעוועל. מ'גלייבט נישט אז מ'דארף זיך מוסר נפש זיין אויף אלע 51 מצוות. ס'ווערט פארגליכן מיט גילוי עריות, וואו דער רמב"ם אויך האט אביזרייהו-איסורים (ווי קוקן אויף א פרוי) אבער דאס איז נאר א דרבנן, א נייע גזירה – נישט דאס זעלבע ווי דער עיקר איסור.

דער רמב"ם'ס שיטה: דאס אויסזען פון א איד באלאנגט צו עבודה זרה

חידוש: דער רמב"ם האט אין פרק י"א געזאגט: „כשם שישראל מובדלים מן הגוים בדעותם ובמדותם, כך צריכים להיות מובדלים במלבושיהם ובשאר מעשיהם." דאס מיינט אז דאס פיזישע אויסזען פון א איד – בארד, פאות – איז נישט סתם נאך א מצוה, נאר א פונדאמענטאלער טייל פון וואס מאכט א איד אנדערש פון עובדי עבודה זרה. דער רמב"ם זאגט עס כמעט בפירוש אין ספר המצוות אז א איד זאל גיין מיט א בארד.

דאס שטימט מיט דעם מדרש אז די אידן אין מצרים האבן זיך אפגעטיילט דורך „שם, לשון, מלבוש" – דאס אויסזען און דער לבוש זענען א טייל פון דער הבדלה פון עבודה זרה.

נואנס: למעשה איז דער איסור נאר מיט א תער (שניידן אינגאנצן אפ), און מ'קען טרעפן א היתר אן א תער. אבער דער רמב"ם'ס עיקר שיטה איז אז די אידישע צורה, די אפגעקערטקייט פון עבודה זרה, איז ער גייט מיט א בארד. ביי פאות איז עס אביסל ווייניגער – ס'מיינט נאר נישט מאכן אזויווי די גוים, נישט שניידן אזוי, אבער נישט דווקא לאנגע פאות.

א פראגע וועגן טעמי המצוות

דער רמב"ם'ס ווערטער: „הרי אלו ספק, נוהגים בהן חומרי האיש וחומרי האשה בכל מקום. ואם עברו אינן לוקין.”

פשט: א טומטום (ספק איש ספק אשה) און אנדרוגינוס (האט סימנים פון ביידע) — מ'גייט מיט די חומרות פון ביידע. זיי זענען מחויב אין אלע מצוות (חומרי איש), אבער אויך אין חומרי אשה (ווי כסוי ראש). אבער אויב זיי זענען עובר, באקומען זיי נישט מלקות, ווייל ס'איז א ספק.

חידושים:

1. **חומרי האשה — וואס מיינט דאס?** למשל כסוי ראש (צודעקן די האר), נטות (צניעות-דינים). דער טומטום/אנדרוגינוס דארף סיי תפילין (חומרי איש) סיי כסוי ראש (חומרי אשה).

2. **ספיקא דאורייתא לחומרא — נישט מן התורה:** דער רמב"ם זאגט אז זיי באקומען נישט מלקות ווייל זיי זענען ספק. דאס איז א ראייה אז דער רמב"ם האלט אז ספיקא דאורייתא לחומרא איז נישט מן התורה (נאר מדרבנן). ווייל אויב ס'וואלט געווען מן התורה, וואלטן זיי געקענט באקומען מלקות. דער חיוב איז „על צד הספק" — א דרבנן'דיגע חומרא.

3. **פרויען און מלקות:** פרויען קענען יא באקומען מלקות אויף זאכן וואס זיי זענען זיכער מחויב. דער טומטום/אנדרוגינוס באקומט נישט מלקות נאר ווייל ער/זי איז א ספק, נישט ווייל ער/זי איז א פרוי.

4. **פראקטישע שוועריגקייט פון חומרא דזה וזה ביי לא ילבש:** דער בעל הלבוש פרגעט א שטארקע קשיא: ביי א טומטום/אנדרוגינוס, וואס איז ספק איש ספק אשה, דארף מען חומרא דזה וזה — ער טאר נישט אנטון כאיש (אפשר איז ער א פרוי) און נישט כאשה (אפשר איז ער א מאן). אבער וויאזוי קען מען דאס פראקטיש מקיים זיין? ער מוז האבן א דריטע סארט מלבוש — א „מלבוש טומטום" — ווייל יעדע אנדערע אפציע איז אן איסור דאורייתא פון איין זייט. דער רמב"ם'ס שיטה איז אז ער דארף זיין קלאר אז ער איז א מין בפני עצמו — א טומטום/אנדרוגינוס, נישט קיין מאן און נישט קיין פרוי.

הלכה — אשה אסורה לגלח פאת ראש של זכר: לפני עור

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אפילו אשה מותרת לגלח פאת ראשה, אבל אסורה לגלח פאת ראשו של זכר, אפילו קטן אסור לגלח לו.”

פשט: כאטש א פרוי איז פטור פון בל תקיף אויף זיך אליין, טאר זי נישט מגלח זיין א מאן'ס פאות, ווייל דאס איז „לפני עור לא תתן מכשול." אפילו א קטן טאר זי נישט מגלח זיין.

חידושים:

1. **פטור vs אסור:** פריער האט דער רמב"ם געזאגט „פטורה" — דאס מיינט פטור פון מלקות. אבער דא ווערט קלארגעשטעלט אז „פטור" מיינט נישט „מותר" — זי טאר נישט מגלח זיין א זכר'ס פאות, ווייל עס איז אסור מצד לפני עור.

2. **ראב"ד'ס מחלוקת:** דער ראב"ד חולק אויף דעם רמב"ם בנוגע א פרוי וואס גאלט א מאן'ס פאות — דער ראב"ד מיינט עס איז נאר מדרבנן, נישט לפני עור דאורייתא. דער רמב"ם אבער מאכט עס א ממש'דיגער איסור.

הלכה — שיעור פאה: פערציג שערות

דער רמב"ם'ס ווערטער: „פאה זו שמניחין בצדע, לא נתנו בה חכמים שיעור. שמענו מזקינינו — מניח פחות מארבעים שערות.”

פשט: דער שיעור פון פאה (וויפיל מ'דארף איבערלאזן) — חכמים האבן נישט געגעבן א שיעור. דער רמב"ם האט א מסורה פון זיין זיידע אז מ'דארף איבערלאזן פערציג האר.

חידושים:

1. **צוויי שיטות אין פאת הראש:** (א) אנדערע ראשונים זאגן אז ס'איז א געוויסע פלאץ אויפן קאפ וואו מ'טאר נישט שניידן — ביז וואו מעג מען

הלכה — אשה שגילחה פאת ראשו של איש: פטורה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אשה שגילחה פטורה, שנאמר 'לא תקיפו פאת ראשכם', ובגלחם שערותם נאמר 'לא יקרחו קרחה בראשם'.”

פשט: א פרוי וואס האט אפגעשוירן פאות ראש (סיי איר אייגענע, סיי פון אן אנדערן) איז פטור פון מלקות. דער מקור איז דער דרשה „כל שישנו בבל תשחית ישנו בבל תקיף" — ווער עס האט א בארד (בל תשחית) איז מחויב אין בל תקיף, און א פרוי האט נישט קיין בארד, איז זי מופקע פון ביידע.

חידושים:

1. **דער חילוק צווישן עבד און אשה:** א עבד איז יא חייב אין בל תקיף, כאטש ער האט א דין ווי א פרוי לגבי מצוות. דער תירוץ: דער פטור פון א פרוי איז נישט א כללי'דיגער פטור פון מצוות (ווי מצות עשה שהזמן גרמא), נאר א פטור וואס איז געבונדן אין גוף — א פרוי האט נישט קיין בארד. א עבד, וואס איז „א מין פרוי וואס האט יא א בארד", איז דעריבער יא חייב, ווייל ביי אים איז דער גופני'דיגער תנאי ערפילט. דאס איז א חילוק צווישן א מהות'דיגער פטור (ווי מצות עשה שהזמן גרמא, וואו עבד = אשה) און א גוף'דיגער פטור (וואו עבד ≠ אשה).

2. **קשיא אויף דעם טעם פון בל תשחית ביי פרויען:** אויב דער טעם פון בל תקיף/תשחית איז פארבונדן מיט עבודה זרה (ווי דער רמב"ם האט פריער ערקלערט), פארוואס זאלן פרויען פטור זיין? דער דרשה „כל שישנו בבל תשחית ישנו בבל תקיף" איז א טעכנישער לימוד, אבער נאך דעם טעם (עבודה זרה) איז שווער צו פארשטיין דעם פטור. אפשר ביי עבודה זרה איז אויך געווען נאר ביי מענער, אבער דער רמב"ם זאגט נישט אזוי.

3. **[דיגרעסיע: ווארט „גלח" און „כומר"]:** דער ווארט „גלח" קומט פון גילוח (שערן), ווייל די כמרים פלעגן גיין אנגעגאלט. א איד וואס שערט זיך הייסט „מגלח" (נישט „גלח"). דער ווארט „כומר" אין חז"ל און רמב"ם איז דער טערמין פאר א גויאישער כהן, און ס'איז פארבונדן מיט „כמורים על לבבי" — א לשון פון מרה שחורה.

הלכה — כלל פון נשים במצוות: לא תעשה און עשה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „כל מצוות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חייבין, חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל יטמא כהן למתים. וכל מצוות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות, חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בליל הפסח ואכילת הפסח ושחיטתו והקהל ושמחה.”

פשט: פרויען זענען מחויב אין אלע לאוין חוץ פון דריי (בל תקיף, בל תשחית, בל יטמא למתים — א כהנת איז מותר'ת להטמא). ביי מצוות עשה: מצוות שהזמן גרמא זענען פרויען פטור, חוץ פון קידוש מצה, פסח, הקהל, שמחה.

חידושים:

1. **דער פלאץ פון דעם כלל אין רמב"ם:** דאס איז דער איינציגער פלאץ אין גאנצן ספר המדע (און אפשר אין גאנצן רמב"ם) וואו דער רמב"ם שטעלט אוועק דעם כללי'דיגן כלל פון נשים במצוות — א כלל וואס שטאמט פון א משנה אין קידושין. נישט אזא כלל אנדערשוואו אין רמב"ם ווי א כלל פאר אלע מצוות.

2. **ערשטע מאל אין ספר המדע:** דאס איז דער ערשטער מאל אין דעם ספר וואס דער רמב"ם דערמאנט בפירוש אז א פרוי איז מופקע פון א מצוה. פריער (הלכות תלמוד תורה פרק א) איז געשטאנען אז נשים זענען פטור פון תלמוד תורה, אבער דארט איז עס געווען מער אין קאנטעקסט פון לערנען, נישט א כללי'דיגער כלל.

הלכה — טומטום ואנדרוגינוס

5. **חילוק אין לשון:** ביי פאות הראש שטייט „ליקוט“ און ביי זקן שטייט „מגלח“ — אפשר ווייל „ליקוט“ פאסט בעסער פאר פאות הראש.
6. **פרוי:** „ואשה מותרת להשחית זקנה אם היה לה“ — א פרוי מיט א בארד מעג עס אפנעמען. און אויב א פרוי גאלט א מאן'ס בארד, איז זי פטורה (אבער לכאורה אסור).

הלכה — שפם (מאסטעטש)

דער רמב"ם ווערטער: „והשפם מותר לגלותו אפילו בתער, והוא השער שעל גבי השפה העליונה. וכן השער המדולדל מהשפה התחתונה, אף על פי שמותר, לא נהגו ישראל להשחיתו, אלא מגלחין קצתו כדי שלא יעכב אכילה ושתיה.“

פשט: דער שפם (אויבערשטע ליפ) איז מותר אפילו מיט א תער ווייל ער איז נישט איינע פון די פינף פאות. דער האר פון דער אונטערשטער ליפ — כאטש עס איז מותר — פירט מען זיך נישט אפצושניידן גאנץ, נאר א ביסל כדי עס זאל נישט שטערן עסן און טרינקען.

חידושים:

1. **מוסולמענער מנהג:** מוסולמענער האבן א מנהג דוקא אפצושניידן דעם שפם (גרויסע בערד אן מאסטעטש). דערפאר האבן אידן א מנהג דוקא **נישט** גאנץ אפצושניידן דעם שפם — כדי זיך צו אונטערשיידן פון זיי. מען שניידט נאר א ביסל, אבער נישט אזויפיל ווי מוסולמענער.

2. **אריז"ל:** דער אריז"ל הקדוש האט געזאגט מ'זאל נישט שניידן די גאנצע בארד, אבער ער זאגט אויך אז מ'זאל שניידן דעם שפם — מיט דעם זעלבן לשון „מעכב את האכילה“. דאס ווייזט ווי שטארק אנגענומען דער מנהג איז געווען.

3. **[דיגרעסיע: מאכלות אסורות אין שפם]:** א הומאריסטישע באמערקונג אז מענטשן וואס האלטן פון גרויסע מאסטעטשן האבן א פראבלעם מיט מאכלות אסורות וואס בלייבט הענגען אין די האר.

הלכה — העברת שער משאר הגוף: איסור דרבנן

דער רמב"ם ווערטער: „העברת השער משאר הגוף, כגון בית השחי ובית הערוה, אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים. והעובר מכין אותו מכת מרדות. במה דברים אמורים? במקום שאין מעבירין שער אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל מקום שמעבירין השער אנשים, אם העביר אין מכין אותו.“

פשט: אפשניידן האר פון אנדערע טיילן פון גוף (אונטער די ארעם, ערוה, א.א.וו.) איז נישט אסור מן התורה, נאר מדרבנן. ווער עס איז עובר באקומט מכת מרדות. דאס גילט נאר אין א פלאץ וואו נאר פרויען שניידן אפ אזעלכע האר. אבער אין א פלאץ וואו אויך מענער טוען עס, איז נישטא קיין איסור.

חידושים:

1. **דער עיקר פון דעם איסור:** עס איז נישט א סתם'דיגער איסור אויף שניידן האר, נאר ספעציפיש אויף שניידן האר **אזוי ווי פרויען טוען**. דערפאר, אויב אין א געוויסע פלאץ אויך מענער שניידן אפ זייערע האר, איז שוין נישטא קיין איסור — ווייל עס איז שוין נישט „תיקון נשים“.

2. **רמ"א — מותר להעביר שער שאר איברים במספרים בכל מקום:** דער רמ"א מיינט: די העברת שער פון בית השחי ובית הערוה וואס מען רעדט פון בתער — דאס איז תלוי אין מנהג המקום. אבער **במספרים** מעג מען אומעטום, אפילו אין א מקום וואו נאר פרויען טוען עס, ווייל דער מנהג פון פרויען איז מיט א תער, נישט מיט מספרים. דעריבער איז מספרים קיינמאל נישט „כדרך אשה“.

הלכה — לא ילבש: עדי אשה / עדי איש

שניידן. (ב) דער רמב"ם'ס שיטה (ווי עס סאונדט פון „לא נתנו בה חכמים שיעור“) איז אז מ'מעג שניידן וויפיל מ'ויל, עיקר זאל בלייבן פערציג האר ערגעץ אויף די זייט פון קאפ.

2. **קיינ חיוב פון לאנגע פאות:** אין א תשובת הרמב"ם פארענטפערט ער אז דער המון מיינט אז ס'איז דא א חיוב צו האבן לאנגע פאות, אבער אין אמת'ן איז נישטא אזא חיוב. דער עיקר איז נאר אז מ'זאל נישט מגלח זיין.

3. **„שמענו מזקנינו“ — א מסורה אן מקור:** דער רמב"ם זאגט בפירוש אז ער האט נישט קיין מקור אויף דעם שיעור פון פערציג שערות — ער האט עס נאר געהערט אלס מסורה. דאס איז אינטערעסאנט ווייל דער רמב"ם ברענגט עס אריין אין זיין ספר הלכה כאטש עס איז א מסורה אן א קלארן תלמודישן מקור. ס'מוז אבער זיין א שיעור — ווייל אויב איינער האט נאר איין האר, קען דאס דאך נישט גענוג זיין. נאר קיינער האט נישט פארמעל אראפגעלייגט דעם שיעור.

4. **גירסאות:** ס'זענען דא גירסאות וואו עס שטייט **פיר (4) אנשטאט פערציג (40)**. דער אפיקי יהודה ברענגט א מקור פאר דער שיטה פון פיר. אויך שטייט „שמונים זקנים“ — אכציג זקנים האבן דאס געזאגט.

5. **פלאץ פון די פאה:** די פאה מוז זיין אויף די זייט פון קאפ („בצדע“), נישט אינדערמיטן.

הלכה — מותר ללקט פאות במספרים

דער רמב"ם ווערטער: „מותר ללקט הפאות במספרים. לא נאסר אלא השחתה של תער.“

פשט: מען מעג אראפנעמען פאות מיט א שער (מספרים). דער איסור איז נאר „השחתה“ מיט א תער.

חידושים:

- דער חילוק צווישן „ליקוט“ און „השחתה“: ליקוט מיינט צוזאמנעמען/אפשניידן אן ארויסרייסן פון דער שורש, אן דעם פגם פון השחתה וואס שניידט טיפער.

הלכה ו-ז — השחתת הזקן

דער רמב"ם ווערטער: „דרך כל עובדי עבודה זרה להשחית זקנם, לפיכך אסרה תורה להשחית את הזקן... חמש פאות יש בו: לחי העליון ולחי התחתון מימין, ולחי העליון ולחי התחתון משמאל, ושכולת הזקן.“

פשט: דער טעם פון דעם איסור איז ווייל עובדי עבודה זרה האבן אזוי געטון. א בארד האט פינף פאות: אויבערשטער באק און אונטערשטער באק רעכטס, אויבערשטער באק און אונטערשטער באק לינקס, און שכולת הזקן (דער אונטערשטער שפיץ).

חידושים:

1. **„פאות“ ביי זקן מיינט די גאנצע בארד:** דער רמב"ם לערנט אז „פאות“ בנוגע זקן מיינט נישט ספעציפישע ווינקלען, נאר **די גאנצע בארד** — נאר אזוי ווי מען טיילט א בארד אין פינף חלקים. דאס מיינט אז אפילו נאר איין זייט אפשניידן איז שוין עובר.

2. **לוקה חמש:** ווער עס נעמט אראפ אלע פינף פאות באקומט פינף מאל מלקות — יעדע פאה איז א באזונדערע עבירה.

3. **דווקא בתער:** „ואינו חייב עד שיגלחנו בתער“ — אויך ביי זקן דארף עס זיין מיט א תער, ווייל „לא תשחית“ מיינט „גילוח שיש בו השחתה“ — א תער שניידט טיפער.

4. **במספרים — פטור אבל אסור:** ווער עס גאלט זיין בארד מיט מספרים איז פטור. דער רמב"ם האלט לכאורה אז במספרים איז **פטור אבל אסור**.

פשט: כתובת קעקע (טאטו) — מען קראצט אריין אין דער הויט און לייגט אריין פארב. דאס איז געווען א מנהג פון גוים צו באצייכענען זיך אלס עבדים פאר זייער עבודה זרה.

חידושים:

1. פארוואס דער רמב"ם שטעלט עס דא: דער רמב"ם לייגט כתובת קעקע אריין אין דער זעלבער קאטעגאריע ווי לא ילבש, ווייל **ביידע זענען זאכן וואס מען טוט מיט דעם גוף** — עס גייט אריין אין הלכות וויאזוי א איד באהאנדלט זיין גוף.

2. **טעם פון דעם איסור** — „עבדי הם ולא עבדים לעבדים“: ביי גוים האט מען אריינגעקריצט אין דעם גוף פון א עבד — אזוי ווי מען האט געטון ביי פארקענטע אידן, אזוי ווי אויף א בהמה („כבני מרון“ — מען לייגט ארויף א נומער). דער צוועק איז צו מאכן א מענטש אז ער איז נישט קיין מענטש, ער באלאנגט פאר איינעם. **א איד איז נישט קיין עבד** — „עבדי הם ולא עבדים לעבדים“. א איד האט די זכות צו דינען דעם אייבערשטן, נישט צו זיין באצייכנט אלס אייגנטום.

3. **[דיגרעסיע: „צו וועלכע רבי באלאנגסטו?“]**: ווען מען פרעגט איינעם „צו וועלכע רבי באלאנגסטו?“ זאל ער זאגן „איך באלאנג נישט“ — ווייל אויב יא, איז דא א שאלה פון כתובת קעקע. „אפשר כתובת קעקע מיינט ווען מ'שרייבט אריין אין זייער, אנשי שלומינו' בוך — דאס איז א היינטיגע כתובת קעקע.“

כתב ולא קעקע / קעקע ולא כתב

דער רמב"ם ווערטער: „כתב ולא רשמ בצבע, או רשמ בצבע ולא כתב בשריטה — פטור. עד שיכתוב ויקעקע. באיזה מקום בגופו, בין איש בין אישה — לוקה.“

פשט: מען דארף ביידע חלקים — שריטה (קעקע) און אריינלייגן פארב (כתובת). נאר איינס אן דאס אנדערע — פטור.

חידושים:

1. „פטור“ — **פטור אבל אסור?**: „פטור“ מיינט געווענליך פטור אבל אסור — דאס איז א כלל אין חומרותא, און מיר האבן שוין געזען אפאר מאל אין רמב"ם וואו „פטור“ מיינט פטור אבל אסור. אבער עס בלייבט א שאלה — צי דאס אפליקירט זיך אויך דא. למשל: אויב איינער שרייבט מיט א מארקער אויף א מענטש (אן שריטה), איז עס מדרבנן אסור? דאס בלייבט אומגעלייזט.

דער שרייבער vs. דער נכתב

דער רמב"ם ווערטער: „אבל זה שכתבו על בשרו... אינו חייב אלא אם סייע כדי שיעשה המעשה. אבל אם לא עשה כלום אלא ישב לו עד שכתבו עליו, אינו לוקה.“

פשט: דער איסור כתובת קעקע פאלט אויפן מאכער. דער מענטש אויף וועמען מ'מאכט דעם טאטו איז נאר חייב אויב ער האט אקטיוו געהאלפן.

חידוש: דער *טעם* פון דעם איסור איז אויסצוקוקן ווי א גוי, אבער דער *מעשה איסור* איז דאס טון אליין. דעריבער, אויב דער מענטש זיצט פאסיוו און לאזט מ'זאל אים א טאטו מאכן, איז ער פטור פון מלקות.

הלכות שריטה על המת

דער רמב"ם ווערטער: „השורט שריטה אחת על המת... ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם. אחד ישראלי ואחד כהן.“

פשט: דער איסור פון שריטה אויף א מת גילט סיי פאר א ישראל סיי פאר א כהן, כאטש דער פסוק שטייט לעבן כהנים.

חידושים:

1. „שרט שריטה אחת על חמשה מתים, או חמש שריטות על מת אחד, לוקה חמש“: ביי איין שריטה אויף חמשה מתים, ס'איז דאך איין מעשה — פארוואס חמש מלקיות? דער תירוץ: ס'איז פינף כוונות, יעדע כוונה פאר אן

דער רמב"ם ווערטער: „לא תעדה אשה עדי איש“ — א פרוי זאל זיך נישט באצירן מיט תכשיטי איש, כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע, או שתלבש שריון, או שתגלח ראשה כאיש. „ולא יעדה איש עדי אשה“ — כגון שילבש בגדים צבעונים וכלי (חלי) זהב, במקום שאין לובשין אותן כלי אלא נשים. הכל כמנהג המדינה.

פשט: ביידע ריכטונגען זענען אסור — א מאן טאר נישט אנטון פרויענישע קליידער/תכשיטים, א פרוי טאר נישט אנטון מענערישע. אלץ איז תלוי אין מנהג המדינה.

חידושים:

1. **לשון „עדה“** — **מקור אומקלאר:** דער רמב"ם נוצט דעם לשון „לא תעדה“ / „לא יעדה“ — פון לשון עדיים/תכשיטים. אבער דער פסוק אליין זאגט „לא יהיה כלי גבר על אשה“ און „לא ילבש גבר שמלת אשה“ — **דער לשון „עדה“ איז נישט דער לשון פון פסוק.** עס איז אומקלאר פון וואו דער רמב"ם נעמט דעם לשון — אפשר פון א גמרא.

2. **פרוי וואס גלחה ראשה כאיש:** דער רמב"ם ברענגט אז א פרוי וואס גלחת איר קאפ כאיש איז אסור. אן אינטערעסאנטער פונקט: פריער האבן מיר געלערנט אז א פרוי מוז זיך גלייך מאכן (העברת שער), אבער דא איז אן איסור זיך גלייך צו מאכן אזוי ווי א מאן. דאס איז לכאורה איינע פון די סיבות פארוואס דער רמב"ם שטעלט די הלכות צוזאמען — ווייל ביי שניידן האר קומען אריין ביידע ריכטונגען פון „לא ילבש“.

3. **הכל כמנהג המדינה:** דער רמב"ם באטאנט אז אלץ איז תלוי אין מנהג — אויב אין א געוויסע מקום נאר פרויען גייען מיט א געוויסע תכשיט, טאר א מאן עס נישט אנטון, און פארקערט.

4. **רמב"ם אין ספר המצוות — צוויי טעמים פאר דעם איסור:** דער רמב"ם אין ספר המצוות ברענגט אז דער מנהג פון קרייץ-דרעסינג איז געווען ביי גוים פאר צוויי ריזענס: (א) **לעורר את התאוה והשחיתות** — צו מישן מענער און פרויען, (ב) **עבודה זרה** — עס איז געווען א דרך אין עבודה זרה. דאס ווייזט אז דער איסור האט א ברייטערע באדייטונג — עס גייט אויך אריין אין הלכות וויאזוי א איד טוט זיך אן בכלל.

הלכה — מלקט שערות לבנות / צובע שער

דער רמב"ם ווערטער: „מלקט שערות לבנות מתוך השחורות מראשו או מזקנו — משערה אחת לוקה, משום שעוטה עדי אשה.“ „וכן אם צבע שער שחור משערה לבנה אחת — לוקה.“

פשט: ארויסנעמען ווייסע האר פון צווישן שווארצע, אדער פארבן ווייסע האר שווארץ, איז אסור משום לא ילבש, ווייל דאס איז א פרויענישע זאך פון זיך פוצן.

חידושים:

1. **קיים „מנהג המדינה“ דערמאנט:** ביי מלקט שערות לבנות און צובע שער זאגט דער רמב"ם **נישט דעם לשון „מנהג המדינה“** — אין קאנטראסט צו די פריערדיגע הלכה וועגן מלבושים. פוסקים רעדן וועגן דעם — אז אפשר איז אויך דא מנהג המדינה, אבער עס שטייט נישט בפירוש.

2. **א פרוי האט נישט קיין בארד** — סאו וויאזוי איז דאס, **כדרך אשה?** דער תירוץ: עס איז נישט ספעציפיש וועגן בארד, נאר די זאך פון זיך מאכן שיין/יונג איז א „מנהג אשה“ — דאס איז א פרויענישע מעשה.

הלכות כתובת קעקע

הגדרת כתובת קעקע

דער רמב"ם ווערטער: „כתובת קעקע האמורה בתורה — הוא ששורט על בשרו וממלא מקום השריטה כוחל או דיו או שאר צבעונים הרושמים. וזהו מנהג הגוים שרושמים עצמן לעבודה זרה שלהם, כלומר שהוא עבד מכור לאותו עבודה זרה.“

2. **אופן פון קרחה:** „אחד הקורח ביד ואחד בסם” — סיי מיט דער האנט רייסן, סיי מיט א כעמיקאל.

3. **חמש קרחות בבת אחת:** דער רמב"ם ברענגט דעם פאל פון „חמש אצבעותיו בסם והניחן חמש מקומות בראשו” — ער האט אריינגעטונקען פינף פינגערס אין סם און געלייגט אויף פינף פלעצער. **כאטש ס'איז איין מעשה און איין התראה, לוקה חמש, „שהרי כולן באו כאחת.”** דער חידוש: דאס וואס „כולן באו כאחת” מאכט אז די איין התראה קען גיין אויף אלע פינף. געווענליך וואלט מען געזאגט אז פינף פינגערס זענען ווי פינף באזונדערע מעשים, אבער דא איז עס איין מעשה מיט פינף רעזולטאטן.

4. **קרחה נאר על המת:** „הקורח ראשו... על צרה אחרת — פטור. ואינו לוקה אלא על מת בלבד, או על שריטה לעבודה זרה.” קרחה לעבודה זרה איז נישט מפורש אין פסוק (נישט ווי שריטה). דער רמב"ם איז מודה אז קרחה איז א מנהג הבלים פון גוים, און די תורה האט עס גע'אסר'ט ווייל עס איז א גוי'אישער מנהג.

הלכה — קרחה/שריטה אויף חבירו: כללי דין

דער רמב"ם ווערטער: „הקורח קרחה בראשו של חבירו... הרי זה ספק אם חייב מכות על בשרו של חבירו. ואם חבירו מסייעו, שניהם מזידין, שניהם לוקין. ואחד שוגג ואחד מזיד — המזיד לוקה.”

פשט: איינער וואס רייסט אויס יענעם'ס האר — ס'איז א ספק אויב ער איז חייב מלקות. אויב דער נפעל האט געהאלפן (מסייע), זענען ביידע חייב. אויב איינער איז שוגג און איינער מזיד, דער מזיד באקומט מלקות.

חידושים:

1. **דין שוגג ומזיד ביי מגלה ונתגלה:** ווען איינער איז א שוגג און דער אנדערער א מזיד, איז יעדער נידון לפי זיין מצב — דער מזיד באקומט מלקות, און דער שוגג ברענגט אן עולה. מ'זאגט נישט אז ווייל דער נתגלה איז געווען א שוגג, איז דער מגלה אויטאמאטיש פטור.

2. **כלל פאר דעם גאנצן פרק:** אלע הלכות פון דעם פרק (כתובת קעקע, שריטה, קרחה) האבן דעם זעלבן דין: ביי א זאך וואס ווערט געטון *צו* דעם מענטש, דער *טוער* איז חייב. דער מענטש וואס ס'ווערט צו אים געטון איז נאר חייב אויב ער איז מסייע — און דאס איז א לאו שיש בו מעשה (ווייל דער סיוע איז א מעשה), און ער באקומט מלקות.

כללי'דיגער יסוד פון דעם גאנצן פרק — סיכום

חידוש — א כלל'דיגער יסוד וואס פאראייניקט אלע הלכות פון דעם פרק: אלע הלכות אין דעם פרק האבן דעם זעלבן מהלך — עס האנדלט זיך מיט זאכן וואס ווערן געטון אין דעם גוף פון דעם מענטש, און עס ווערט נישט געטון דורך זיך אליין (נאר דורך אן אנדערן). דער וואס טוט עס איז חייב, אבער דער וואס עס ווערט צו אים געטון איז אויך חייב אויב ער איז מסייע. און עס איז א לאו שיש בו מעשה (דערפאר לוקין עליו).

דאס גילט גלייך פאר אלע זעקס מצוות אין דעם פרק:

1. **פיאות הראש** — מ'שניידט נישט די פיאות
2. **השחתת הזקן** — מ'איז נישט משחית דעם בארד
3. **לא ילבש** — מ'גייט נישט אין פרויען'אישע בגדים
4. **כתובת קעקע** — מ'מאכט נישט קיין טאטוירונג
5. **שריטה** — מ'מאכט נישט קיין שריטה
6. **קרחה** — מ'מאכט נישט קיין קרחה

חידוש — דער טיפערער מהלך פון דעם פרק: דער גאנצער פרק האנדלט וועגן וויאזוי אן איד'ס גוף דארף אויסזען — אנדערש פון עבודת כוכבים. דאס איז דער שייכות פארוואס דער רמב"ם שטעלט אלע דאזיגע הלכות צוזאמען אין הלכות עבודה זרה — עס זענען אלע דינים וואס באשטימען

אנדער מת, און פינף כוונות קענען מאכן פינף איסורים. דער יסוד איז אז ביי ישראל שטייט „על כל אחת ואחת” — מ'האט אים מתרה געווען ביי יעדע מת באזונדער.

2. **שריטה און עבודה זרה:** „ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים” — ביי עבודה זרה האט מען זיך געקראצט מיט כלים. דער מנהג עבודה זרה איז געווען מיט א כלי, און אויף א מת אן א כלי. מ'שטראפט ביידע, אבער שריטה פאר עבודה זרה איז לכאורה חמור'ער ווייל ס'איז מער קאנעקטעד צו עבודה זרה.

3. **[דיגרעסיע: שיעיטישע מנהגים]:** ביי שיעיטישע מוסלמען איז פאראן אזא מנהג פון זיך שניידן אויף זייערע טויטע (אשורא). אפשר איז דאס א חיקוי טעות פון ביידע — סיי עבודה זרה סיי אבילות.

הלכות לא תתגודדו — צוויי דרשות

דער רמב"ם ווערטער: „בכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת, זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקת גדולה. והוא שאמר לא תתגודדו, שדרשו חז"ל לא תעשו אגודות אגודות.”

פשט: דער רמב"ם ברענגט ביידע פשטים אויף „לא תתגודדו” — סיי שריטה אויפן גוף, סיי לא תעשו אגודות אגודות (נישט מאכן פארשידענע גרופעס). ביידע זענען מדאורייתא, אזוי ווי ביי „לא תחנם” וואו מערערע דרשות זענען אלע מדאורייתא.

חידושים:

1. **דער רמב"ם'ס שיטה קעגן אנדערע ראשונים:** אין דער גמרא משמע אז שני בתי דינים בעיר אחת איז א היתר גמור — אויב מ'ווייסט אז איינער איז א וויזשניצער און איינער א בעלזער, איז עס ווי צוויי שטעט און נישט קיין סתירה. אבער דער רמב"ם לערנט פארקערט — שני בתי דינים בעיר אחת איז גראדע דער עיקר איסור, ווייל דאס גורם די גרעסטע מחלוקת.

2. **דער רמב"ם'ס יסוד פון איין בית דין:** דער רמב"ם האט זייער שטארק געהאלטן אז ס'איז מיסודי התורה אז ס'זאל זיין איין בית דין וואס פירט. ער האט געדענקט די סנהדרין פיל מאל, און ער האט זיך פארנומען אז אלע אידן זאלן גיין מיט די זעלבע הלכה, איין מהלך, איין וועג.

3. **דער קשר צו עבודה זרה:** „אגודות אגודות” האט אן אמת'ן קשר צו עבודה זרה — אלע אידן דינען איין באשעפער, גייען איין וועג. צעטיילונג אין אגודות איז א בחינה פון עבודה זרה.

4. **[דיגרעסיע: אריגינעלע דרשה — „על המת” און מחלוקת]:** „לא תתגודדו” שטייט ביי „על המת” — ווען דער גרויסער ראש בית דין לעבט, איז איין בית דין. ווען ער שטארבט, הייבט זיך אן די שאלה ווער איז דער ממלא מקום, און יעדער צעטיילט זיך — ווער איז דער אמת'ער יורש, ווער פארשטייט אמת'דיג די תורה. אז אידישקייט „לעבט” (ס'איז דא נביאים, בית דין), איז אהדות; ווען ס'איז „טויט”, קומט צעטיילונג.

5. **[דיגרעסיע: עסקנות ווי עבודה זרה]:** עסקנות (פאליטישע מאניפולאציע) איז א סארט עבודה זרה, רעלעוואנט צו „לא תתגודדו”.

הלכות קרחה על המת

דער רמב"ם ווערטער: „וקורח קרחה על המת... ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. אחד ישראל ואחד כהן.”

פשט: מ'טאר נישט אויסרייסן האר פון קאפ אויף א מת. „בין עיניכ

ם” מיינט אויפן פראנט פון קאפ (ווי תפילין), אבער ס'גילט אויפן גאנצן קאפ, ווייל אנדערע פסוקים זאגן „בראשם”.

חידושים:

1. **שיעור קרחה:** „כדי שתיראה כגריס כגריס פנוי בלא שער” — א פלאץ גרויס ווי א גריס וואס איז ליידג פון האר.

דעם אויסזען פון א איד'ס גוף, אז ער זאל זיך אפשיידן פון די דרכי העכו"ם און עבודה זרה.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק י"ב – פאות הראש, פאות הזקן, ומלבוש

הקדמה: דער פלאץ פון די מצוות אין הלכות עבודה זרה

מיר גייען לערנען הלכות עבודה זרה פרק י"ב, די צוועלפטע פרק פון הלכות עבודה זרה, און דאס איז אין ספר המדע, דאס איז דער רמב"ם'ס ספר וואס הייסט משנה תורה.

דער פרק איז אן אינטערעסאנטער פרק, ווייל מיר האבן געלערנט אין אנהייב הלכות עבודה זרה אז ס'איז דא 51 מצוות וואס זענען קאנעקטעד מיט די איסורים פון עבודה זרה. די לעצטע פאר מצוות זענען מצוות וואס דער רמב"ם האט געהאלטן אז דער טעם פון די מצוות, אדער אפשר אפילו די גדר פון די מצוות אין א געוויסע וועג איז, אז מ'זאל נישט טון אזוי ווי די מנהגים פון עבודה זרה.

מיר האבן שוין בעצם געזען א פאר זאכן וואס זענען אסור ווייל זיי זענען מנהגי עבודה זרה, אזוי ווי מאכן אן אשרה אדער א מצבה, אדער אפשר מעונן, אפילו מנחש, וואס איז מנהג עבודה זרה. ס'איז נישט ממש עבודה זרה אליינס, ס'איז מנהג, אבער יענע קען מען נאך אלץ פארשטיין אז זיי זענען קאנעקטעד מיט עבודה זרה.

גיט עס דא א גרופע מצוות וואס זענען פלעין די מנהג, די דרכים פון די עובדי עבודה זרה? קען זיין אז ער האט געהאלטן אז דאס איז א סטייל וואס די עובדי עבודה זרה האבן ליב, איך ווייס נישט. און דער רמב"ם האט אריינגעלייגט די הלכות פון די מצוות אין הלכות עבודה זרה. אגב, מיר וואלטן זיי געלייגט אין אנדערע פלעצער, אפשר אין יורה דעה, ס'איז דאך נאר שטייט אין יורה דעה, מיינ איך.

סא איינע פון די מצוות איז פאות, פאות פון די קאפ, פאות פון די בארד, לא תלבש אשה כלי גבר, אזא זאך וואס מיר רופן די סילבארש, יא, מ'זאל נישט גיין פרוי'דיגע קליידער אדער פארקערט. כתובת קעקע, און שרט לנפש, זיך קראצן ען א מענטש שטארבט, מאכן א קרחה ווען א מענטש שטארבט.

די אלע הלכות, אינטערעסאנט, אלע זענען הלכות פון די באדי, רייט? פון די באדי און די לבוש. האט עס צו טון אפשר מיט וואס דער רמב"ם האט געזאגט...

Chavrusa: חוקות הגוי.

חוקות הגוי, געדענקסטו? ער האט געזאגט אז ס'איז דא צוויי סארט חוקות הגוי, אדער בשערם ולבושם. די אלע האבן עפעס מיט שערם ולבושם.

דער רמב"ם'ס שיטה אין טעמי המצוות

איך מיינ, ס'קען זיין אז ס'האט אפשר צו טון מיט דעם רמב"ם'ס שיטה אז מ'דארף אייביג פארשטיין די טעמי המצוות. אנדערע ראשונים האבן געזאגט, ס'איז נאך א מצוה, נישט יעדע מצוה דארף מען וויסן עגזעקטלי אין וועלכע קאטעגאריע. אבער דער רמב"ם, וואס איז יוסף ביי אים די טעמי המצוות, ער דארף אז אלעס זאל שטימען.

וואס גייט אן אז איינער טוט חובל בחברו? האט דער רמב"ם געזאגט, ס'איז א שיינע תורה, אז אויב דער מענטש גייט נישט האבן קיין נארמאלע, קלארע וויזשאן אויף די וועלט, גייט ער גרינג אריינפאלן ביי עובדי עבודה זרה, ער גייט גרינג אדאפטן שקרים און אזוי ווייטער. סא דא אויכעט, נישט זיין דומה מיט די מלבושים און מיט די אויסזען צו...

חידוש: די הלכות זענען אין הלכות עבודה זרה

ניין, אבער ס'איז נאך אלץ א חידוש אז דער רמב"ם האט עס געשטעלט אין הלכות עבודה זרה. ס'איז א חידוש, ווייל למשל ערלה, דער רמב"ם אויך אז ס'איז וועגן עבודה זרה, ער האט געהאט א מנהג דאכצעך צו עסן ערלה צו עפעס אזוי.

איך גלייב נישט אז דער רמב"ם וואלט געזאגט, למשל, ס'איז דא די הלכה פון אז יהרג ואל יעבור איז אפילו אויף זאכן וואס האבן נאר א שייכות אין עבודה זרה. דער רמב"ם האט עס נישט געזאגט גראדע, ס'קען זיין טאקע אז דער רמב"ם איז נישט אזוי ווי תוספות, ווייל למשל, ס'איז נישט שווער צו זאגן אז איינער וואס שניידט אפ זיינע פאות איז עובר מיט דעם אויף אביזרייהו דעבודה זרה, אדער איינער וואס טוט שרט לנפש.

ס'איז אפילו לויט'ן רמב"ם איז אפשר אויך דא לעוועלס פון עבודה זרה. ס'איז דא ממש עבודה זרה עבודה זרה, מאכן א געטשקע אדער איך ווייס, א שיינערע, און ס'איז דא זאכן וואס איז שוין ווייטער, אבער ס'איז נאך אלץ אין די זעלבע קאטעגאריע אין די 51 מצוות פון עבודה זרה. איך גלייב נישט אז דער רמב"ם וואלט געזאגט, לאמיר זאגן אויב דער רמב"ם, לאמיר קוקן אין אנדערע פלעצער, אויב דער רמב"ם זאגט אז מ'דארף זיך מוסר נפש זיין אויף אלעס וואס איז אביזרייהו, איך גלייב נישט אז מ'דארף זיך מוסר נפש זיין אויף די אלע 51 מצוות.

פארגלייך צו גילוי עריות

רייט, אבער איך טראכט יעצט, יעצט קען איך פארשטיין אביסל בעסער, איך האב עס מיר אלעמאל שווער געפרעגט. אה, איך האב דיר געזאגט אז איך האב נישט קיין קלארע ראייה, אנטשולדיגט, איך האב נישט געברענגט קיין ראייה. אז דער רמב"ם האט געזאגט אז מ'טאר נישט זיין לבוש על המקום וואס איז בגדר עבודה זרה. אויב איז עס מן הסתם נישט פשוט אזוי ווי גילוי עריות.

גילוי עריות האט ער אויך געזאגט אז מ'טאר זיך נישט געפונען אין א סתימה אחרי הגדר, און אפילו ס'איז נאר קוקן אויף א פרוי, ס'איז נאר אן ענין פון צניעות, ס'איז נאר א דרבנן. אקעי, דארט איז עס נאר א דרבנן, דארט איז עס א נייע גזירה. אבער דא זעט אויס אז ס'איז נישט ממש עבודה זרה. ס'איז זיכער אז ס'איז דא אזא מצוה.

דער רמב"ם'ס שיטה: וויאזוי ס'זעט אויס א איד באלאנגט צו עבודה זרה

אבער יעצט כאפ איך, די אנדערע מאל וואס איך לערן עס פארשטיי איך שוין אביסל בעסער. אז דער רמב"ם האט דאך געזאגט אין פרק י"א פון חוקות הגוי, אז ס'איז דא כשם שישראל מובדלים מן הגוים בדעותם ובמדותם ובדעתם, אזוי דארפן זיי זיין מובדל במלבושיהם ובשאר מעשיהם. און אויף דעם איז דא געוויסע מצוות.

דאס הייסט, אויב מ'פרעגט, לאמיר זאגן אזוי, אויב מ'פרעגט, וויאזוי זעט אויס א איד? וואס איז א איד? אקעי, די עיקר פון א איד איז אמונה. מ'איז נישט כופר בעבודה זרה, מ'איז נישט כופר בעיקר. א איד איז איינער וואס דינט נישט עבודה זרה. אקעי, וויאזוי זעט אויס א איד? א איד גייט מיט א בארד און פאות.

סא, די גוים האבן געוואלט האבן פאות, אונז קוקן מיר אן, יא, ס'איז אינטערעסאנט. אונז טראכטן אזוי ווי דער רמב"ם אביסל. וואס איז א איד? א איד האט א אידישע פנים, ער גייט מיט א בארד און פאות. אדער ער לאזט נישט שניידן שבת זיין בארד און פאות, וואטעווער די הלכה איז פונקטליך. משא"כ א גוי, א געטשקע האט א בארד און פאות. א גוי האט נישט קיין בארד און פאות.

ניין, בארד און פאות איז סתם נאך א מצוה, אזוי קען א ליטוואק זאגן, ס'איז נאר נאך א מצוה, ס'איז נישט דאס מאכט א איד. ניין, ווייל דער רמב"ם איז

Chavrusa: פאר איז זייער ארכיטעקטור שטייט, די האבן אונז נעכטן געלערנט.

הלכה א: הקפת פאת הראש

שוין, גיימיר לערנען אינעווייניג. זאגט דער רמב"ם: **"אחד המגלה פאת ראשו"**, דער ראש האט עקן, אזוי ווי א פילד האט פאות, די עקן, דא אן עק, דא אן עק, די עקן אין די קאפ, זאל מען זאל נישט אפשניידן די עקן, **"כמו שהיו עושין עובדי עבודה זרה וכומריהם"**, ווייל ס'איז נישט מגלח זיין אזוי ווי די עובדי עבודה זרה און זייערע כומרים פלעגן עס טון. שנאמר, אזוי שטייט דער פסוק, **"לא תקיפו פאת ראשכם"**.

חיוב על כל פאה ופאה

זאגט דער רמב"ם, **"והיחייב על כל פאה ופאה"**, ווייל ס'שטייט א לשון פאה, א לשון יחיד, אז יעדע פאה, יעדע ווינקל אין די קאפ, איז אן עקסטערע חיוב. לפיכך, **"המגלה שני צדדיו"** של אחד שהוא מגלח זיינע ביידע זייטן פון די קאפ, **"אפילו בהעלם אחד והתראה אחת"**, אפילו אויב ער טוט עס בהעלם אחד והתראה אחת, **"לוקה שתיים"**, מ'קומט אים צוויי מלקיות. פארוואס איז אזוי? ווייל אויב ער וואלט עס ווען געטון מיט צוויי מאל און מיט צוויי התראות, וואלט ער געווען חייב צוויי מאל אויף די זעלבע לאו. יעצט איז ער חייב צוויי מאל ווייל יעדע פאה איז א לאו פאר זיך.

הלכה ב: מגלח פאות בלבד vs. מגלח כל הראש

זאגט דער רמב"ם ווייטער: **"אחד המגלה פאות בלבד ומניח שער כל הראש"**, ס'איז נישט קיין חילוק פונקטליך וויאזוי מען טוט עס צו, מ'שניידט נאר די עקן און מ'לאזט איבער די רעסט אין די קאפ. און ס'איז נישט קיין חילוק... דער רמב"ם האט איינמאל געזאגט וויאזוי מ'טאר נישט שניידן.

ניין, ס'איז דאך דא א מצוה וואס דער רמב"ם איז מסביר די הלכה. דאס הייסט, דארף זיין דער מנהג הכומרים, אדער מנהג, איך ווייס נישט, נאר די כומרים אדער יעדער איינער, איז געווען דער מנהג דווקא צו שניידן ארום און ארום און צו לאזן אינמיטן. ווייל א מענטש קען טראכטן, רייט, א בלורית, צוויי סארט בלורית, איין סארט בלורית.

אבער ס'איז דאך א מענטש קען דעמאלטס איז ער טאקע עובר, ווייסטו? ער איז עובר אויף **"לא תקיפו"**, ער האט געשניטן מיט א תער אויף אן אופן וואס איז אסור, און **"ובחוקותיהם לא תלכו"**. ווייל דער רמב"ם האט דאך געמיינט אז **"לא תקיפו"** איז נאר עובר אזוי. איינער גאלט זיך אפ די גאנצע קאפ, רייט, זעט ער זיך שוין נישט אויס ווי די גלחים, אבער דאך האט ער געטון א געוויסע מעשה אזוי ווי די גלחים מיטן אפשניידן די פאות.

איינער וואס איז מגלח כל הראש איז אויך לוקה. רייט, איינער וואס איז מגלח פאותיו אבל לא כל הראש, וואס דעמאלטס מאכט ער נאך די גלחים, און אזויווי אונז האבן מיר נעכטן געלערנט אז לכאורה דעמאלטס איז ער עובר אויך אויף **"ובחוקותיהם לא תלכו"**. איינער וואס איז מגלח כל הראש, אה, מעגליך ער זעט עניוועי נישט אויס ווי די גלחים, אבער ער האט געטון די איסור פון פאות ראשו, און **"העובר גילח הפאה לוקה"**.

חידוש: די תורה האט אויפגעפיקט די פאות הראש פון דעם גאנצן דיזיין

ס'איז אינטערעסאנט, אונז האבן מיר נישט געזאגט צו די תורה, ווען די תורה איז... ס'איז דאך פון די דיזיין פון די גלחים האט די תורה אויפגעפיקט די זאך, די פאות הראש, דאס איז די עיקר איסור. דאס איז די פשט. לכאורה דארף מען... אויב מען וויל... מען זאגט אז דער רמב"ם זאגט מען זאל פארשטיין טעמי המצוות, וואלט איך געטראכט אז די טעם איז נישט גענוג צו זאגן אז ס'איז געווען גראדע די מנהג פון די גוים. ס'מוז זיין אז די גוים האבן געהאט א פשט אין דעם. איך וואלט געוואלט פרעגן די גלחים, היינט איז נישט די מנהג, אבער אמאל... איך וואלט געוואלט פרעגן די גלחים פון אמאל וואס איז די ריזן וואס זיי האבן געהאט, אפשר האבן זיי געהאט א הסבר פארוואס איז עס אזוי. איך ווייס נישט.

יא, שוין, ווייטער.

אמת אז דאס מאכט א איד, ווייל דאס איז די תורה וויל מבדיל זיין אידן פון גוים. ס'איז אמת אז ס'איז דא נאך זאכן, אזוי ווי ס'יעתא דשמיא האבן מיר גערעדט, איז אויך **"ואבדיל אתכם מן העמים"**, אבער **"ינתן שלום בחילינו"**, ס'איז נישט די צורה פון וויאזוי ס'זעט אויס א איד, ס'איז נישט די וויזשועל.

שם, לשון, מלבוש, למשל, די אידן וואס זענען געווען אין מצרים האבן זיך אפגעטיילט פון עבודה זרה, איז דאך שם, לשון, מלבוש. ס'קען זיין אז לשון מיינט די לשון וואס איז געזאגט געווארן בכהאי גוונא, ער מאכט נייע ווערטער וואס האט נישט עבודה זרה'דיגע ווערטער. אבער די כוונה איז, די מלבוש, די שם, זיי האבן געזען **"לא שם אלהים אחרים לא תזכירו"**, און מען זאל נישט זאגן די נעמען פון עבודה זרה אפשר.

אבער יא, מען זעט אז די זאך וויאזוי ס'זעט אויס א איד, וויאזוי ער פירט זיך א איד אין זיין גוף, די בעיסיק אויסזען, האט דער רמב"ם געהאלטן אז דאס באלאנגט צו עבודה זרה. ס'איז זייער זייער שיין צו באטראכטן אזוי. ס'איז ממש דער רמב"ם האלט אז וויאזוי ס'זעט אויס א איד, די בארד און פאות.

איך מיין אז דער רמב"ם זאגט עס בפירוש אין ספר המצוות וואס מיר האבן עס געלערנט, איך געדענק איך האב עס אנגעמערקט, אז ס'איז נישט סתם, א מענטש קען זאגן, **"אה, פאות איז סתם אן איסור, מ'טאר נישט שערן, ס'איז נישט קיין חלק וויאזוי ס'זעט אויס"**. ס'איז יא, די תורה וויל גראדע אז א מענטש זאל גיין מיט א בארד.

למעשה איז די איסור אז מ'טאר נישט שניידן אינגאנצן אפ מיט א תער, אמת. מ'קען טרעפן, די ווארט איז נישט אזוי שטארק אז מ'זאל יא גיין מיט בארד און פאות, נאר מ'זאל נישט אויסקוקן אזויווי עובדי עבודה זרה, און נישט מאכן די העירקאטס פון עובדי עבודה זרה. אבער איך מיין אז ס'איז זיכער לויטן רמב"ם, זיכער ביי א בארד, איך געדענק דער רמב"ם זאגט כמעט בפירוש אין ספר המצוות, אז א איד זאל גיין מיט א בארד. מ'קען טרעפן א היתר אז מ'שניידט זיך אן א תער, נאו פראבלעם, אבער ס'איז זיכער אז די אידישע צורה, די אפגעקערטקייט פון עבודה זרה, איז ער גייט מיט א בארד. פאות איז אפשר אביסל ווייניגער, ווייל ס'מיינט נאר נישט מאכן אזויווי די גוים, דו דארפט נישט שניידן אזוי, מאכסטו נישט אזוי. נישט קיין לאנגע פאות, דאס איז שוין זיכער נישט ממש א מצוה, אבער...

די פרינציפ: נישט טון אזויווי זיי

ס'איז אינטערעסאנט, ס'קומט אן אז די הלכות עבודה זרה, ס'איז דא זייער אסאך מצוות אז מ'זאל נישט טון אזויווי זיי, אפילו דו טוסט עס נישט. זיי האבן געמאכט ביימער לעבן זייער עבודה זרה, דו מאך נישט קיין בוים לעבן די מזבח. ס'איז נישט אז ס'איז עפעס ראנג מיט א בוים, אדער ס'איז ראנג עפעס מיט די העיר סטייל.

מ'קען אלעמאל זוכן, וויבאלד ס'איז דא א פראבלעם, ווייל אויב די וועלט טוישט זיך און ס'איז נישטא קיין עובד עבודה זרה וואס טוט אזוי, וואס איז יעצט? דאס איז דאך זיכער, און מ'זאגט נישט אז די הלכה איז אז מ'זאל זיך קוקן אין די מעגעזין וויאזוי א גוי זעט היינט אויס, און דאס איז דאס וואס קוקט אויס אנדערש.

אז ס'איז אויך אין יענץ. יענץ איז דאך אלעס אמת, איך טאר בכלל נישט **"לא תלכו בחוקותיהם"**, וויאזוי זאגט בית יענץ. ס'איז פלאס, סיי וואס די גוים האבן אמאל געטון, סיי אויב ס'איז עפעס א זאך וואס איז מיוחד פאר די גוים, פאר די עובדי עבודה זרה היינט, טאר מען עס אויך גארנישט טון. ס'איז ביידע.

ס'קען זיין, מען דארף נאך אפשר פארשטיין, איך ווייס נישט אויב ס'איז אן עבודה אויף די אלע זאכן, אבער איך מיין אז מ'וואלט געדארפט קענען טרעפן עפעס א וועג וויאזוי, למשל די מצבה, אדער למשל די פאות, ס'איז דא עפעס א מינינג דערין. איך ווייס נישט וואס די מינינג איז, אבער אפשר איינער וואס ווייסט עפעס די עסטעיטיקס פון א מענטש, ס'איז דא עפעס א ריזען פארוואס די עובדי עבודה זרה האבן דווקא געשניטן אזוי, און ס'איז דא עפעס א ריזען פארוואס דער אייבערשטער דארף... איך ווייס נישט, עפעס דארף מען זאגן. ווייל נישט אז עפעס איז עפעס א שוין.

בעל תשחית, לית לה זקן. אשה האט נישט קיין בארד, ממילא איז זי מופקע פון די מצוה. סיי ווייל זי האט אפגעשוירן א פאת ראשו איש, און ווייל זי איז נישט בלבוש איש, און אויב זי האט געווארן אפגעשוירן.

חידוש: עבדים חייבים — חילוק צווישן מהות'דיגער פטור און גוף'דיגער פטור **1 Speaker:** לפיכך, ועבדים וואס האבן א דין, לגבי מצוות האבן זיי א דין אז זיי זענען חייב ווי פרויען, הלא יש להם זקן, זיי האבן דאך יא א בארד, איז ווען די סיבה פארוואס זיי זענען פטור איז ווייל ס'איז א מצוה עשה שהזמן גרמא, אדער במהות, דאס איז א מצוה וואס פרויען זענען מופקע דערפון במהות, וואלט א עבד געווען די זעלבע זאך. אבער איינמאל ס'האט צוטון מיט די גוף פון א פרוי, א פרוי האט נישט קיין בארד, א עבד איז א מין פרוי וואס האט יא א בארד, איז ביי אים איז יא שייך, איז יא אסור אין בהקפה.

ס'איז א למדנישע חילוק פארוואס דא איז א עבד יא חייב. ס'איז נישט געטראפן אז איינער זאל זאגן, לאמיר זאגן, ווייל למשל א עבד, השחתת זרע לאמיר זאגן, אוודאי א פרוי איז נישט שייך די זעלבע מין, ס'איז אן אנדערע גוף. אבער איינמאל וואס ס'איז נוגע די גוף, יא, ס'איז אינטערעסאנט.

על כל פנים, אלעס איז אזוי, אויף דעם איז דא אזוי איז די הלכה, יא.

גייט די רמב"ם ווייטער.

קשיא: פארוואס איז א פרוי פטור פון כל תשחית?

2 Speaker: יעצט ווערט די קשיא פארקערט, פארוואס איז א פרוי פטור פון כל תשחית? ממילא זאגסטו דאך ליינס?

1 Speaker: נין, איך פארשטיי וואס דו זאגסט, דו זאגסט אז זי האט נישט האט זי נישט. אבער דו פארגלייכסט דאך איינס צום צווייטן, רייט? עפעס, אויב דו גייסט נאך די טעם איז שווער. ווייל דו זאגסט דאך כל שישנו, ווען דו זאגסט כל שישנו, פארשטייסט? ס'איז שווער צו פארשטיין נאך די טעם, רייט? באמת.

מ'דארף וויסן, ס'קען זיין אז טאקע ביי עבודה זרה איז אויך געווען נאר די מענער, איך ווייס נישט, אבער די רמב"ם זאגט נישט אזוי, אבער יא.

הלכה ד: כלל פון נשים במצוות — לא תעשה ועשה

1 Speaker: זאגט די רמב"ם ווייטער, כל מצוות לא תעשה, יעצט גייט ער צו א נייע כלל. איינמאל ער דערמאנט די מצוה פון... די ערשטע מאל מיין איך אין די ספר פון די רמב"ם וואס ער דערמאנט ווען א פרוי איז מופקע פון א געוויסע מצוה. ס'איז נישט געווען נוגע ביז יעצט. מ'האט גערעדט אז א פרוי איז פטור פון תלמוד תורה, אבער ס'איז נישט געשטאנען ממש אז זי האט נישט די מצוות, ס'איז נאר געשטאנען אז זיי זאלן נישט לערנען.

2 Speaker: נין, אנפאנג איז געשטאנען נשים זענען פטור.

1 Speaker: ערשט, איך געדענק, אין ערשטן פרק פון תלמוד תורה האבן שוין געלערנט אז בניחותא און בנחת רוח, אז זי איז פטור פון אויסלערנען און פון לערנען. דאס איז יא געשטאנען.

הרמב"ם'ס לשון: נשים במצוות לא תעשה

1 Speaker: זאגט דער רמב"ם ווייטער, און מ'רעדט שוין וועגן פרויען'ס חיוב במצוות, גייט דער רמב"ם אביסל מסביר זיין דעם ענין. זאגט דער רמב"ם, כל מצוות לא תעשה שבתורה, ביי מצוות עשה איז דא א חילוק צווישן זמן גרמא און נישט זמן גרמא. אבער מצוות לא תעשה, זענען פרויען אויך מחויב אזויווי מענער. כל מצוות לא תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבין, חוץ, און דא רעכנט ער אויס א לאו וואס פרויען זענען פטור.

זאגט ער, וועלכע לאו? "בל תקיף", "בל תשחית", און "בל תטמא כהן למתים". "בל תקיף" איז שניידן די פיאות, "בל תשחית" איז שניידן די בארד, און "בל תטמא כהן למתים", א כהנת איז פטור פון די לאו פון "בל יטמא למתים". א פרוי כהן איז נישטא אויף איר די לאו, זי מעג.

הרמב"ם'ס לשון: נשים במצוות עשה שהזמן גרמא

יא, גוט. "ומדבריהם למדנו שאין איסור אלא במגלה". דער מגלה, דער שערער, דער וואס טוט די מעשה. "אבל המתגלה אינו לוקה, אלא אם כן סייע למגלה". נאר אויב ער האט געהאלפן דעם מגלה.

חידוש: די איסור איז אויף די מעשה, נישט אויף דאס אויסזען

ס'איז אינטערעסאנט, ווייל דא האסטו מיר לכאורה געזאגט אז די עיקר ווארט איז וויאזוי דו קוקסט אויס, נישט וויאזוי די מעשה גילוח. ס'איז דאך די מעשה אז דו טראגסט די דיזיין. אבער למעשה, די תורה האט מקפיד געווען אויף די מקף זיין, אויף די מעשה, טון די מעשה פון אזוי אפשיידן.

דער רמב"ם פסק'נט אזויווי רב אשי, "מסייע". מסייע, לכאורה מיינט עס נישט דוקא ער שניידט, ער דרייט זיך זיין קאפ און כדומה, ער טוט אים א מעשה. נין, ס'איז אינטערעסאנט, ווייל לכאורה וואלט א מענטש געזאגט אז דער וואס שניידט אים בכלל נישט, ווייל ער טראגט נישט די עבודה זרה'דיגע דיזיין, ער האט בסך הכל געטון יענעם'ס דיזיין. אבער נין, למעשה די איסור איז די עשיית גילוח. האבן מיר געזען אז מאכן א געטשקע איז אויך דאס. אקעי, ווייטער.

"והמגלה את הקטן לוקה". א גוט, ווייל די מעשה, די מענטש וואס האט געטון די מעשה איז דאך א גדול. ווען די איסור וואלט געווען די הבנה און די שכל, וואלט מען געווען פטור, ווייל א קטן האט דאך נאכנישט קיין עבירות נאך. אבער איינמאל די עבירה איז די מעשה, זאגט ער.

הלכה ג: אשה שגילחה פאת ראשו של איש

זאגט די רמ"א דא, "אשה שגילחה פאת ראשו של איש" - א פרוי וואס האט געווען די שערער, א פרוי א בארבער'טע. בארבער'ן, וויאזוי זאגט מען א פרוי א בארבער? אקעי.

הלכות עבודה זרה פרק יב — פאת הראש, השחתת הזקן, ופטור נשים במצוות

הלכה ג: אשה שגילחה — פטור מבל תקיף ובל תשחית

1 Speaker: זי האט אפגעשארן אינגאנצן. און ס'איז טאקע א גלח.

באמת פארוואס זאגט מען אויף א כומר א גלח? ווייל די גלחים פלעגן גיין אנגעגאלט. אינטערסאנט, א איד וואס האט זיך אפגעשארן די בארד זאגט מען א מגלה. ער איז נישט קיין גלח, ער איז א מגלה. עפעס א סוד אין דעם.

2 Speaker: נין, ס'שטימט מיט די רמב"ם, אז די רמב"ם קוקט אן אז די גרעסטע ענין פון די עובדי עבודה זרה איז אז זיי גייען מיט גלחים. יא.

1 Speaker: די ווארט אין חז"ל און אין די רמב"ם איז כומר. נישט דער וואס אונז רופן גלח איז א כומר.

2 Speaker: אקעי.

1 Speaker: אה, אשה שגילחה, אדער א פרוי וואס האט... וואס?

2 Speaker: איך מיין אז כומר איז די לשון פון כמרמורת, ער איז אלעמאל מרה שחורה, אזא... א כומר איז... ס'איז טאקע די ווארט כומר. ס'איז דא א לשון פון פסוק "כמרורים על לבבי". איך מיין אז ס'איז א...

1 Speaker: אקעי, שוין. אקעי. עניוועיס. אקעי.

הרמב"ם'ס לשון

1 Speaker: א פרוי וואס האט אדער געטון די מעשה פון אפשייען, אדער זי האט זיך אפגעשארן, "פטורה, שנאמר 'לא תקיפו פאת ראשכם', ובגלחם שערותם נאמר 'לא יקרחה קרחה בראשם'".

זעט מען, פרויען האבן אויך האר אויף די קאפ, און זיי האבן אויך פאת ראש. אבער א פאת ראש זאגט מען נישט.

2 Speaker: יא, פרויען האבן נישט קיין בארד.

דרשה: כל שישנו בבל תשחית ישנו בבל תקיף

1 Speaker: איז כל שישנו. איז ממילא, גלייכט ער צו די צוויי זאכן, ער דרש'נט סמוכים, ס'שטייט איינס לעבן די אנדערע. ער זאגט כל שישנו בבל תשחית, וואס דאס הייסט ער האט א בארד, ישנו בבל תקיפו. ואשה, איינער

1 Speaker: פרויען קענען באקומען מלקות אויף זאכן וואס זיי זענען זיכער אסור. דער איז ער טוט דאך נישט די פוינט נאר ווייל ער איז א ספק פרוי, באקומט ער נישט קיין מלקות אויף א ספק. מ'מאכט נישט קיין ברכה אויף א ספק, אסאך זאכן טוט מען נישט אויף א ספק.

הלכה ז: אשה אסורה לגלה פאת ראש של זכר — לפני עור

1 Speaker: זאגט דער רמב"ם, אזוי ווי מיר האבן געלערנט אז פרויען מעגן יא גלייך זיין, זי איז נישט עובד, עובד, ויבאלד אפילו אשה מותרת לגלה פאת ראשה, אבל אסורה לגלה פאת ראשו של זכר. זי טאר נישט, אפילו אויב זי באקומט נישט קיין מלקות, פריער איז געשטאנען אז זי איז פטור, אבער טאר זי נישט. אסורה טאר נישט מגלה זיין די פאות ראש פון א זכר, אשר אלס לפני עור, איז א מכשיל מיט א עבירה. אפילו קטן אסור לגלה לו, זי טאר אויך נישט מגלה זיין א קטן. אקעי... גייען מיר ווייטער.

הלכה ז: שיעור פאה — פערציג שערות

1 Speaker: פאה זו שמניחין בצדע, דאס איז וואס מיר האבן געלערנט, אז יעדע זייט פון די קאפ דארף זיין א פאה, זאגט ער לא נתנו בה חכמים שיעור, די חכמים האבן נישט געזאגט ווי גרויס דאס דארף זיין, א כזית, א כביצה, א וואטעווער, איך ווייס נישט וויפיל אינטשעס, עס איז נישט דא אין דעם קיין שיעור.

מסורה: שמענו מזקנינו — פערציג שערות

1 Speaker: אבער די חכמים האבן יא געזאגט, שמענו מזקנינו, ער זאגט ער האט געהערט א מסורה, ער זאגט ער שמענו מזקנינו, אינטערעסאנט, ס'איז נאך אמאל א דורות, ער האט געהערט פון אונזער זיידע זכרוננו לברכה, רבינו משה בר מיימון בן עובדיה, דער רבינו משה בר מיימון, מניח פחות מארבעים שערות, מען דארף איבערלאזן פערציג האר. פערציג איז זייער ווייניג.

ער ברענגט א תשובת הרמב"ם אז ס'איז נישט דא קיין חיוב צו האבן לאנגע פאות, און ער פארענטפערט, ער זאגט אז המון מיינט אז ס'איז דא א חיוב צו האבן פאות, און נישט קיין חיוב, די חשיבות איז אז ס'זאל נישט מאשכי זיין, אבער ס'איז נישט קלאר.

צוויי שיטות אין פאת הראש

1 Speaker: ער גייט שוין זאגן, אין מותר ללקוט, קוק, זאגט דער רמב"ם ווייטער, אין מותר ללקוט את הפאה. ס'איז דא צוויי וועגן וויאזוי מען קען לערנען פאת הראש. פאת הראש קענסטו זאגן ביז ווי מעג מען שניידן, א געוויסע פלאץ וואו מ'דארף איבערלאזן, למשל ווי ס'קומט ארויס אזוי אנדערע ראשונים זאגן. רייט, דער רמב"ם וואס ער זאגט דא די נושא פון לא נתנו בה חכמים שיעור, סאונדט וואס ער מיינט צו זאגן איז אז ניין, מען מעג שניידן וויפיל מ'ויל, עיקר זאל בלייבן פערציג האר ערגעץ אויף די זייט פון די קאפ. און מ'קען אריינלערנען אין רמב"ם אויך אז איינמאל מ'האט איבערגעלאזט פערציג, איז דאס גענוג, פאה מיינט אז ס'איז גענוג א חשוב'ע פלאץ וואו מ'זאל עס איבערלאזן.

ס'איז נישט אזוי ווי אנדערע פלעצער, אפילו אין רמב"ם אליין שטייט אנדערע פלעצער, אז ער מיינט ווי שטארק קענסטו עס שניידן, ביז וואו, ביז דא, ביז דארט. מען קען פון די רבים ארויסלערנען אז אויב אין איין געוויסע ווינקל איז ער א רב המכשיר, דארף מען נישט זיין. ס'מוז זיין אויף די זייט, ס'קען נישט זיין אינדערמיטן. אבער עניוועי, בלייבסטו איבער פערציג יאר איז גענוג. אזוי סאונדט עס פון די לשון אריין.

ווייל ער זאגט אז ער האט נישט קיין מקור אויף דעם, ער האט געהערט פון... ער האט געהערט. ס'איז אינטערעסאנט, יא.

זייער פשוט, ווייל ס'איז נאך א פלאץ וואס סאונדט אריין וואס זאגט אז...

פקי יב: איסורים משום התדמות לעובדי ע"ז — פאות הראש, השחתת הזקן, ושער הגוף

פאות הראש — שיעור ארבעים שערות (המשך)

1 Speaker: בכל מצוות עשה איז דא א מער א כלליות'דיגער כלל, אז וואס? יעדע מצוה שהיא מזמן לזמן, וואס איז תלוי אין זמן, אדער וואס געשעט מזמן לזמן, וואס איז נישט קיין מצוה וואס איז אייביג נוגע, איז נשים פטורות. חוץ, וועלכע מצוות עשה זענען פרויען יא מחויב, אפילו ס'איז א זמן גרמא און מזמן לזמן? קידוש היום, קידוש פון שבת, ואכילת מצה בליל הפסח, ואכילת הפסח, עסן קרבן פסח, ושחיטתו, שחיטת הפסח, והקהל, די מצות הקהל וואס ס'שטייט דארטן "הקהל את האנשים והנשים", ושמחה, די מצוה פון שמחת יום טוב, חגיגה, שהנשים חייבות. הגם זיי זענען מצוות שהזמן גרמא, און זיי זענען טאקע מצוות שהזמן גרמא.

באמערקונג: דער איינציגער פלאץ וואו דער רמב"ם זאגט דעם כלל

1 Speaker: דאס איז זייער אינטערעסאנט. דא איז די פלאץ וואו דער רמב"ם זאגט די כלל, וואס איז א משנה אין קידושין, דער עולם ווייסט. דא איז די פלאץ ווי דער רמב"ם זאגט עס אין ספר המדע. אבער for some reason, ס'איז נישטא אזוי ווי כלל די מצוות אין רמב"ם. דא איז די איין פלאץ וואס ער זאגט איין כלל פאר אלע מצוות, אז אן אשה איז חייב בכל המצוות חוץ מצוות עשה שהזמן גרמא, וואס אויף דעם איז דא א יוצא מן הכלל. פון קידוש ומצה וכו', און אלע מצוות לא תעשה וואס זי איז פטור. זייער גוט.

הלכה ה: טומטום ואנדרוגיניוס — חומרי האיש וחומרי האשה

1 Speaker: זאגט דער רמב"ם ווייטער, יעצט גייט מען לערנען נאך א הלכה פון... דא האט מען שוין אויסגערעכנט נשים און עבדים לגבי די מצוה דא. אבער וואס טוסטו מיט א טומטום און אן אנדרוגיניוס? א טומטום איז ספק איש ספק אשה, און אן אנדרוגיניוס איז פשט אז ער האט קערעקטעריסטיקס פון ביידע. ביידע זענען א ספק, נאר ס'איז צוויי אנדערע מיני זאכן, יא.

הרי אלו ספק. און וואס טוט מען? נוהגים בהן חומרי האיש וחומרי האשה בכל מקום. זיי נעמען נעבעך די ווארסט פון ביידע, נישט די ווארסט, די חומרות. זיי נעמען די חומרות פון דעם איש און חומרי האשה בכל מקום.

דיסקוסיע: וואס איז חומרי האשה?

2 Speaker: ווארט מיר, לגבי וואס איז דא חומרי האשה? וועלכע זאך איז דא חומרי האשה?

1 Speaker: איש ווייס איך, ער איז מחויב אין תרי"ג מצוות.

2 Speaker: ער דארף צודעקן די האר.

1 Speaker: אקעי. נטות?

2 Speaker: למשל.

1 Speaker: בכל מקום. ער דארף גיין סיי תפילין און סיי א שייטל. סיי א קאפל און סיי א טיכל. קאפל איז נישט קיין חיוב, אבער תפילין למשל, און א שייטל.

אבער די פוינט איז דא, ער מיינט דא די הלכה וואס שטייט דא, אז סיי ער איז עובר אויף בל תשחית ווי א מאן, און סיי ער איז חייב אויף אלע מצוות, ער האט נישט די וועלכע היתר וואס א מאן... דא האט ער נישט קיין היתרים פאר א מאן, ס'איז נישטא קיין קולי איש, נאר חומרות, אקעי. יא.

ספיקא דאורייתא — נישט מן התורה לחומרא

1 Speaker: וחייבין בכל, זיי זענען מחויב אין אלע מצוות, ואם עברו אינן לוקין, באקומען זיי נישט קיין מלקות, ווייל זיי זענען דאך ספק. און דער רמב"ם האלט לכאורה אז ספיקא דאורייתא איז נישט מן התורה לחומרא. אויב וואלט געווען מן התורה לחומרא, וואלטן זיי געקענט אויך באקומען מלקות. על כל פנים, זיי זענען מחויב על צד הספק, ווייל זיי באקומען נישט קיין מלקות.

אקעי.

2 Speaker: פרויען באקומען אויך מלקות, ניין?

גייען מיר לערנען וועגן אפשערן די בארד.

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **דרך כל עובדי עבודה זרה להשחית זקנם**, אראפנעמען די בארד, משחית זיין די בארד. **לפיכך אסרה תורה להשחית את הזקן**. זאגט דער רמב"ם אזוי, אז אויף א מענטש'ס פנים איז דא **חמש פאות יש בו**. **לחי העליון ולחי התחתון מימין, ולחי העליון ולחי התחתון משמאל**.

סאו בקיצור, דאס מיינט די גאנצע בארד, פארשטיי איך פון דעם רמב"ם. יעדע זייט איז דא צוויי לחים, דא אויבן און אונטן, און דא אויבן און אונטן. ס'איז דאך נישט קיין פלאץ אינדערמיטן. וויפיל איך פארשטיי, די איינציגסטע פלאץ וואס בלייבט איז אפשר די מאסטעש. אבער לחי העליון טאטשט דא, לחי התחתון טאטשט דא, לחי העליון טאטשט דא, לחי התחתון טאטשט דא, און שבולת הזקן טאטשט דא.

סאו בקיצור, ס'איז דא פינף זאכן פון א בארד, קענסט פארשטיין? העכער דא, נידריגער דא, און די באטום. די שבולת הזקן מיינט דאך די וואס וואקסט ארויס. ס'איז אמת נישט אז דער רמב"ם האלט אז... אזוי פארשטיי איך פון די רמב"ם. אפשר איז דא אנדערע ראשונים וואס זאגן אז פאה מיינט כפשוטו, ערגעץ אן עק. דער רמב"ם לערנט אז פאה מיינט פשוט מיט סטייל געבויט אין די פינף חלוקים, חוץ פון די שפם וואס ער גייט זאגן.

לוקה חמש – על כל פאה ופאה

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, ולא כל פאה ופאה, יעדע ווינקל וואס מ'נעמט אראפ, מ'נעמט אראפ לחי העליון אדער לחי התחתון, איז יעדע איינס א פאה, און מ'באקומט מלקות אויף יעדע פאה עקסטער. און מ'איז נישט לוקה אלא אחת, אזויווי מיר האבן פריער געזאגט אז פאת איז א לשון יחיד, אויב מ'האט אפגענומען איין עק איז לוקה חמש. ער האט דאך אפגענומען אלעס. אלעס איז א טאטעל פון פינף פאות, לוקה חמש. אקעי, גוט.

הלכה ט: ואינו חייב עד שיגלחנו בתער

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, ואינו חייב עד שיגלחנו בתער. אה, אויך דאס דארף זיין דווקא בתער, מיט א גאל מעסער. יא. אזויווי מיר האבן פריער געזאגט, **"לא תשחית את פאת זקנך"**.

פריער איז געווען לכאורה א תשעה, שטעלט ער עס דא, ווייל עס איז פארהאן... וואס גייט שוין דא פאר? **"גילוח שיש בו השחתה"**. די ערשטע איז **"גילוח שיש בו השחתה"**. זעט אויס עפעס מיט א תער איז א שטערקערע גילוח. עס וואקסט שווערער צוריק? איך ווייס נישט פונקטליך. אה, ווייל עס שניידט מער, עס שניידט טיפער.

לפיכך המגלח זקנו במספרים, פריער איז געשטאנען "ליקוט", פאות איז ליקוט און זקנו איז מגלח. אפשר לשון ליקוט מאכט סענס אויף די פאות הראש? איינער וואס גאלעט אים אפ, און ער האט גארנישט געטון קיין מעשה אין דעם, קען ער נישט באקומען קיין מלקות, ווייל עס דארף זיין אן "אין בו מעשה". די זעלבע הלכה ווי פאות הראש פונקטליך.

אשה מותרת להשחית זקנה

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, **"ואשה מותרת להשחית זקנה אם היה לה"**. אויב א פרוי האט, יא, זי איז די פרוי וואס האט א בארד, מעג זי נאך אלץ. און אויב א פרוי האט געגאלעט אן אנדערן מאן, איז זי פטורה. לכאורה איז עס אויך אסור, ניין? ער זאגט נישט אז עס איז אסור, ער זאגט פריער איז עס אסור. לכאורה יא, אבער זי איז פטור, זי באקומט נישט קיין מלקות.

הלכה י: השפם (מאסטעטש)

השפם מותר לגלחו בתער

Speaker 1: וואס נאך? א מענטש וואס האט אויסגעדינט אלע האר, נאר ער האט נאך א שפם, א "מאסטעטש", איז מותר צו גאלן אפילו בתער. מעג מען מגלח זיין אפילו בתער. און וואס איז דער מאסטעטש? זאגט ער, **"והוא השער שעל גבי השפה העליונה"**. די האר וואס איז העכער די

Speaker 1: איינמאל מען האט איבערגעלאזט פערציג, איז דאס גענוג. פאות מיינט אז עס זאל זיין גענוג א חשוב'ע פלאץ וואו מען זאל וואקסן. נישט אזוי ווי אנדערע פלעצער, אפילו אין די רמב"ם אליין שטייט אנדערע פלעצער אז ס'מיינט ווי שטארק פון דא ביז דא ביז דארט, וכדומה. ס'איז נאר פון די רמב"ם אליין, אז אויב אין איין געוויסע ווינקל איז ארבעים שערות, אז מען מעג נישט איבערלאזן. אבער ענווועי, בלייבט עס איבער פערציג האר, איז גענוג. אזוי סאונדט עס פון די לשון הרמב"ם.

ער זאגט ער האט נישט קיין מקור אויף דעם, ער האט געהערט, ס'איז אינטערעסאנט. יא, אזוי איך ווייס נישט אויב ס'איז דא נאך א פלאץ וואו די רמב"ם זאגט דאס. א מסורה. אבער מסורה מיינט לכאורה צו זאגן אז... ער מיינט צו זאגן אז ס'איז א מנהג, ער מיינט צו זאגן אז דאס איז מקובל, אז דאס איז פשט פון די הלכה, לכאורה. יא.

הלכה ז: מותר ללקט הפאות במספרים

Speaker 1: זאגט די רמב"ם, **"מותר ללקט הפאות"**. ס'איז פשוט אזוי, די הלכה דארף זיך האבן אן אחיזה אין די מציאות. דאס הייסט, לכאורה האבן זיי נישט געגעבן א שיעור. סאו וואס, אויב איינער האט איין הארעלע? ס'מוז דאך זיין אז ס'איז א געוויסע שיעור, נאר ס'איז קיינער האט נישט אראפגעלייגט אויף דעם. ס'קען זיין אן אנדערע פשט, ס'קען זיין אז זיי האבן געזאגט אז די שיעור איז... יעדער איינער זאל אליין שאצן. ניין, א געוויסע שטח, ווי ס'איז נישט פון דא ביז דא. אזוי איז די אנדערע פלעצער וואס שטייט.

זאגט די רמב"ם, **"מותר ללקט הפאות במספרים"**. מען מעג אראפנעמען פאות מיט א שערל. **"לא נאסר אלא השחתה"**. ס'איז דא א חילוק צווישן השחתה און ליקוט. ליקוט מיינט צוזאמענעמען, מען רייסט נישט ארויס פון די שורש, און ס'איז נישט דא די פגם פון השחתה, שניידט שטערקער אפ. **"לא נאסר אלא השחתה של תער"**. אקעי.

דיון: ראב"ד'ס מחלוקת – אישה שמגלחת פאות האישה

Speaker 1: יא, אה, זעסט, די רמב"ם, די ראב"ד איז טאקע מחולק וואס מיר האבן געזען פריער, ווען ס'שטייט אז די אישה טאר נישט, זאגט די ראב"ד אז דאס איז נאר מדרבנן, ס'איז נישט אמת'דיג אן איסור. ס'איז נישט לפני עור, ס'איז נישט קיין לפני עור. ס'איז נישט קיין דאורייתא, מאכט ער עס יא, ס'איז ממש אן איסור.

Speaker 2: איך ווייס נישט קלאר.

Speaker 1: ניין, ס'איז קלאר א דאורייתא, נאר מ'קומט נישט קיין מלקות.

Speaker 2: ניין, ווייל ס'שטייט פטור.

Speaker 1: א פטור, דאך נישט ממש פטור. אבער, אקעי.

השחתת הזקן

הלכה ח: חמש פאות יש בזקן

Speaker 1: זאגט די רמב"ם ווייטער, מיר גייען מיר לערנען וועגן השחתה. אנדערע ראשונים ברענגען, אה, וועגן די ענין פון די פאות, זאגט ער, ס'איז דא אבער פלעצער... ניין, ס'איז נישט קיין קשר. אקעי, איך ווייס נישט וואס איז די פשט פון די פאות. זייער אינטערעסאנט, מ'ווייסט נישט וואס ס'איז פאות. די זיידעס האבן געזאגט. זייער א מאדנע מעשה דאס. שמונים זקנים.

דיון: גירסאות – פיר אדער פערציג שערות

Speaker 1: ס'איז דא גירסאות וואס ס'שטייט פיר, און אונז שטייט פערציג. ס'איז דא גירסאות וואס ס'שטייט פיר. איך ברענג די ראיות שפעטער. ער ברענגט אפיקי יהודה א מקור פאר יענע שיטה אז ס'איז פיר. אבער אקעי.

הלכה ח: דרך עובדי עבודה זרה להשחית זקנם

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, מיר גייען מיר לערנען יעצט ווייטער השחתת הזקן. אה, איז דאס עד כאן איז געווען די הלכה פון די פאות. יעצט

מאסטעטש. ס'איז זייער מנהג. יא. יא. סאו דאס איז לכאורה די ווארט. אקעי.

דער אריז"ל הקדוש – מעכב את האכילה

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם. ס'איז אינטערעסאנט, דער אריז"ל הקדוש האט געזאגט אז מ'זאל נישט שניידן די גאנצע בארד, אבער ער זאגט אויך אז מ'זאל שניידן די מאסטעטש. זעט מען דאך אז ס'איז זייער שטארק אנגענומען. יא. ס'איז דאך דאס זעלבע לשון, "מעכב את האכילה". זעט מען דאך אז דאס איז אזוי שטארק אנגענומען געווען אז מ'שניידט אביסל די מאסטעטש. ווייטער. אקעי.

הלכה יא: העברת השער משאר הגוף

איסור דרבנן – במקום שאין מעבירין אלא נשים

Speaker 1: יא, יעצט גייען מיר לערנען א נייע הלכה. נאך א זאך איז דא ענליך צו "לא ילבש גבר", ס'איז דא נאך א מצוה פון נישט גיין אין די דרכי הגוים. וואס? די נעקסטע זאך דארף איך לייגן פריער. דאס איז אפשר א המשך פון פריער. לאמיר זען.

אקעי, זאגט דער רמב"ם, **העברת השער משאר הגוף.** ס'איז דא אפשניידן די שער הראש, די פאות הראש, אבער נאך אפשניידן נאך שער פון די אנדערע חלקים פון די גוף, כגון בית השחי, בית הערוה, און אנדערע פלעצער וואו ס'וואקסט האר, אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים. נישט אסור מן התורה, נאר מדברי סופרים. דארף מען שוין לערנען דעם רמב"ם'ס פשט, אז דאס וואס שטייט אז "לא ילבש" מיינט אפשניידן די האר איז מדברי סופרים. **והעובר מכין אותו מכת מרדות.** וואס איז דאס? ווער ס'איז עובר, באקומט מכת מרדות פאר'ן עובר זיין אויף אן איסור דרבנן.

כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, **במה דברים אמורים? במקום שאין מעבירין שער אלא נשים.** דארט וואו דער מנהג איז אז נאר נשים שניידן אפ די האר, דעמאלט איז עס אן איסור דרבנן צו אפשניידן פאר מענער. פארוואס? **כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים,** כדי א מאן זאל נישט מאכן קיין תיקון נשים, ער זאל זיך נישט פאררעכטן זיין גוף אזוי ווי נשים טוען.

אבל מקום שמעבירין השער אנשים, אין פלעצער וואו דער מנהג איז אז אויך אנשים זענען מעביר השער, **אם העביר אין מכין אותו.**

ווייל די מלקות, די איסור דרבנן איז נישט סתם אז מ'טאר נישט שניידן די האר, נאר אז מ'טאר נישט שניידן די האר אזוי ווי פרויען. אויב אבער אלע מענער שניידן אפ די האר, אדער נישט אלע מענער, אבער ס'איז דאך מענער וואס טוען עס אויך, איז שוין נישט דא די איסור.

הלכות עבודה זרה – לא ילבש, כתובת קעקע

הלכה יא: העברת שער שאר איברים – מקום שנהגו הנשים להעביר השער רמב"ם: **"העברת השער משאר הגוף, כגון בית השחי ובית הערוה - אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים, והמעבירו מכין אותו מכת מרדות. במה דברים אמורים, במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים, אבל במקום שמעבירין השיער האנשים, אם העביר אין מכין אותו."**

Speaker 1: אבער מקום שנהגו הנשים להעביר השער, אין פלעצער וואו דער מנהג איז אזוי, אפילו נשים זענען מעביר די שער, אם העביר אינו כונס. ווייל דער מלכות, דער איסור דרבנן איז נישט סתם אז מען טאר נישט שניידן די האר, נאר אז מען טאר נישט שניידן די האר אזוי ווי פרויען. אויב אבער אלע מענער שניידן אפ די האר, אדער נישט אלע מענער, אבער ס'איז אויך אז מענער טוען עס אויכעט, איז שוין נישטא די איסור.

רמ"א: מותר להעביר שער שאר איברים במספרים בכל מקום

רמ"א: **"ומותר להעביר שער שאר איברים במספרים בכל מקום."**

Speaker 1: זאגט דער רמ"א, "ומותר להעביר שער שאר איברים במספרים בכל מקום". במספרים דווקא, נישט מיט א תער? אה, אפשר איז

אויבערשטע ליפן. ס'איז זייער פשוט, ס'איז נישט איינע פון די פאות, ס'איז אינמיטן.

מנהג ישראל – לא נהגו להשחיתו

Speaker 1: **"וכן השער המדולדל מהשפה התחתונה, אף על פי שמותר... השער המדולדל מהשפה התחתונה, אף על פי שמותר, לא נהגו ישראל להשחיתו, אלא מגלחין קצתו כדי שלא יעכב אכילה ושתיה."** א ביסל מעג מען, אדער אפשר זאל מען אפשניידן...

Speaker 2: ער זאגט מען פירט זיך.

Speaker 1: יא.

דיון: וואס מיינט "מעכב אכילה ושתיה"

Speaker 2: איך פארשטיי נישט פונקטליך וואס דו זאגסט, די שפה התחתונה מאכט אן אכילה ושתיה. איך פארשטיי נישט די שפה העליונה. אפשר גייט ער אויף ביידע?

Speaker 1: אה, ער מיינט צדדים. מען פירט זיך נישט צו שניידן די מאסטעטש? אה, קען זיין. איך געדענק אז די מוסולמענער האבן א מנהג דוקא צו שניידן.

Speaker 2: ניין, נאר די אויבערשטע איז בעיקר מעכב אכילה ושתיה.

Speaker 1: איך ווונדער מיר ווייל ס'איז דא מענטשן וואס מיינען אז זיי זענען חנוק'עס און זיי מוזן האבן ריזיגע מאסטעטש, אבער ער טרינקט מילכיגס און פליישיגס און ער האט אזויפיל מאכלות אסורות אויף די עליונה. אויב עפעס, זאל ער מקפיד זיין אויף זיין בארד, אז ער זאל נישט דארפן יעדע מאל מאכן א גאנצע קלינינג דזשאב צווישן נאכן טרינקען קאווע און פארן... איך מיינן אז מ'דארף דאס ווארענען די אידן.

Speaker 2: ניין, ס'איז היינט דא א גרויסער איסור, ס'מאכט וועגן די...

Speaker 1: ס'איז נישט קיין גרויסער איסור, איך זע אז ס'איז א גרויסע מעלה דוקא יא אפצושניידן, נישט דוקא... דער רמב"ם זאגט אז ס'איז דער מנהג אפצושניידן. אזוי זאגט ער, אז דער מנהג איז דוקא... לכאורה דער מנהג איז יא. און איך געדענק, ער ברענגט נישט דא די לשון, אבער איך געדענק אז ס'איז די לשון הרמב"ם אין ספר המצוות אז מ'זאל האבן א בארד דוקא, ווייל א גוי איז נאר אסור בהשחתה פון תער. סאו פרעג איך דיך, זאל מען עס אפשניידן? ס'סאונדט עפעס וואס איך געדענק אז דער רמב"ם זאגט... לאמיר זען...

Speaker 2: Not sure

דיון: דער רמב"ם'ס שיטה – פטור אבל אסור במספרים

Speaker 1: יא, דער רמב"ם האלט לכאורה אז במספרים איז פטור אבל אסור, אזוי ברענגט ער. די פוינט איז, ווייל דער רמב"ם האלט אז פאות איז נישט פשוט אז דו האסט אפאר פאות און דו מעגסט נישט אפשניידן. פאות מיינט די גאנצע בארד, נאר דאס איז וויאזוי מ'טיילט א בארד, אדער וויאזוי די... דאס איז אפילו נאר א פאה איז אסור, אזא חומרא. אז אפילו דו שניידסט נאר אראפ איין זייט פונעם בארד, ביסטו אויך עובר די איסור. אבער, איך געדענק... יא, גיי טשעק דיך.

דיון: מוסולמענער מנהג און אידישער מנהג

Speaker 1: איך מיינן אז די מוסולמענער האבן א מנהג אפצושניידן די מאסטעטש, וועגן דעם די אידן... איך מיינן אז דאס איז וואס דער רמב"ם ברענגט אז דער מנהג איז דוקא צו לאזן, א גוי איז מותר, איז כדי להראות אז דו ביסט א איד. נישט פון עבודה זרה, אבער ס'איז דאך דא נאך אן ענין פון מ'זאל זען אז ער איז א איד.

Speaker 2: וואס?

Speaker 1: יא, איך מיינן אז אויב איך געדענק, איז דא א מוסולמענער מנהג צו אפשניידן די מאסטעטש, יא. יא. סאו די אידן שניידן אביסל אפ, ס'זאל זיין קליען, אבער נישט אזויפיל ווי די מוסולמענער. יא. געווענליך, רוב מוסולמענער זעסטו אז זיי שניידן, זיי האבן גרויסע בערד אבער אן קיין

גבר על אשה". אלעמאל האט געמאכט די איסור.

וואס איז פשט? יא, טאקע וואס איז פשט? פארוואס די רמ"א מאכט די לשון? איך ווייס נישט. "לא יתקן גבר" שטייט, אן אנדערע פלאץ שטייט "לא ילבש גבר שמלת אשה". וואס איז דאס די לשון? ס'איז נישט פון די תרגום. לאמיר זען תרגום אונקלוס. "לא יתקן", ניין, ניין. "עדי". איך ווייס נישט פון וואו ס'קומט די לשון בכלל. אפשר איז אין די גמרא שטייט די לשון, אדער עפעס אזוי. איך ווייס נישט. ס'סאונדט ווי ס'איז א לשון פון די פסוק, אבער ס'טורנס אויס אז ס'איז נישט.

הלכה יג: מלקט שערות לבנות / צובע שער

רמב"ם: "איש שעדה עדי אשה, ואשה שעדת עדי איש - לוקים. המלקט שערות לבנות מתוך השחורות מראשו או מזקנו, משילקט שורה אחת לוקה, מפני שעדה עדי אשה. וכן, אם צבע שער שחור, משיצבע שורה לבנה אחת לוקה."

Speaker 1: זאגט די רמ"א ווייטער, "איש שעוטה עדי אשה". איך בין נאך געגאנגען. יא, אן איש וואס האט אנגעטון מלבושי תכשיטי אשה, אדער פארקערט, אשה שעוטה עדי איש, לוקים. קומט מלבושים. זאגט די רמ"א ווייטער, "מלקט שערות לבנות מתוך השחורות", איינער וואס נעמט ארויס, ער האט שווארצע האר, נעמט ער ארויס די ווייסע האר וואס וואקסט אריין, "מראשו או מזקנו", איז דאס אן ענין פון "לא ילבש", ווייל ער וויל אויסקוקן... ס'איז דאך א פרוי האט בכלל נישט קיין בארד, אבער על כל פנים, ס'איז א מין וועג פון זיך פוצן וואס דאס איז א פרוי'אישע זאך. אה, "מראשו או מזקנו". "מלקט שורה אחת לוקה, משום שעוטה עדי אשה".

דיון: האם דא איז מנהג המדינה?

Speaker 1: אויף דעם זאגט נישט די רמ"א מיט דעם לשון "נהגו", אבער ס'איז א מציאות אזוי ווי א פרוי. אקעי, אויף דעם זאגט נישט די רמ"א מיט דעם לשון "נהגו". אקעי, אפשר דאס איז א מנהג. א פרוי האט נישט קיין בארד בכלל. אקעי, אפשר דאס איז א מנהג. אבער די זאך פון זיך מאכן שייך איז א מנהג אשה. יא, א מאן טאר נישט זיין שייך.

"וכן אם צבע שער שחור", אויב א מאן פעינט זיין בארד שווארץ, "משערה לבנה אחת לוקה". אויף דעם זאגט נישט די רמ"א א מנהג המדינה. ער זאגט דאך, ס'שטייט נישט. איך מייך די פוסקים רעדן וועגן דעם, אז אויף דעם איז אויך דא מנהג המדינה. ס'שטייט נישט, איך זאג נאר אז ס'שטייט נישט.

הלכה יד: טומטום ואנדרגינס - חומרא דזה וזה

רמב"ם: "טומטום ואנדרגינס - אינו עושה כאשה, ולא מגלה ראשו כאיש, ואם עשה כן אינו לוקה."

Speaker 1: זאגט די רמ"א ווייטער, "תמרוקים". דאס איז א זאך וואס אלעמאל איז די מנהג, אדער כמעט אלעמאל. דא האבן מיר א גרויסע פראבלעם, אויב א מאן טאר נישט טון ווי א פרוי און א פרוי טאר נישט טון ווי א מאן, וואלטן תמרוקים געדארפט בלייבן אויסגעטון, ווייל אנטון מלבושי אשה קען נישט, אויב ער איז א זכר איז שווער, האסטו דאך געוואלט אז די גמרא זאל זאגן. אבער וואס טאקע געשעט? וואס טוט מען? "לא ילבש גבר שמלת אשה ולא ילבש איש", נו וואס דען טוט ער? ער דארף וואקסן געוויסע אנדערע מלבושים. ער גייט מיט לאנגע האר? ער גייט מיט אפענע לאנגע האר? I don't know, זייער א פאני מעשה.

דיון: די שוועריגקייט פון חומרא דזה וזה

Speaker 1: ער איז יא, ער איז יא ספק, ער איז יא בחומרא דזה וזה. ער איז חומרא דזה וזה. ער טאר נישט אנטון כאיש, ער טאר זיך נישט שניידן די האר, ער דארף גיין לאנגע האר, אבער ער טאר זיך אויך נישט אנטון צודעקן די האר אזוויי א פרוי, ווייל דעמאלטס איז ער... ס'איז דאך אז מ'וויל נישט אז ער זאל זיך צומישן. דאס איז אפשר מער א פראקטישע זאך. ער ברענגט אז ס'קען זיין אז ס'איז מער א פראקטישע זאך, אז ער דארף זיין קלאר אז ער איז א מאדנע בריאה. ווייל אויב נישט וועט ער זיך גיין טועה זיין.

נישט דער מנהג אז זיי טוען מיט א תער. אפשר פארקערט, אפשר מיינט ער צו זאגן אז די העברת שער פון בית השחי ובית הערוה מיינט מען צו זאגן בתער אויכעט, אבער במספרים מעג מען אפילו דארט אלעמאל? אפילו בכל מקום. יא, אבער דאס רעדט זיך בתער. במספרים מעג מען איבעראל, אפילו אין א מקום וואו נאר די נשים טוען אין זיך, דאס איז א מנהג מיט א תער, אבער אן א תער, מיט א מספרים, מעג מען. אזוי איז לכאורה די טייטש. זייער גוט.

הלכה יב: לא תעדה אשה עדי איש - לשון הפסוק

Speaker 1: אקעי, יעצט ברענגט דער רמ"א די לשון הפסוק. וואו שטייט די איסור פון אז מענער זאלן זיין אזוי ווי פרויען? איז דער פסוק "לא תעדה". "עדה" איז א לשון פון דזשולער, יא, עדיים. עס איז נישט ממש די לשון פון די פסוק, באט עניוועיס. עדיים, יא. "לשתו איש עדיו עליו", תכשיטים. א מענטש זאל זיך נישט באצירן תכשיטי אשה, "עדה אשה". און פארקערט, א פרוי זאל זיך נישט אנטון תכשיטי איש.

פרוי וואס גלחה ראשה כאיש

רמב"ם: "כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע, או שתלבש שריון וכיוצא בו, או שתגלח ראשה כאיש."

Speaker 1: כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע, אנטון א שטריימל, איך ווייס, א הוט, או שתלבש שריון, אדער זאל זיך אנטון א פאנצער, א שריון, וכיוצא בו, וואס איז מענערשע מלבושים. או שתגלח ראשה כאיש, אדער... ס'איז נישט אסור אויף א פרוי אבער זיך גלייך צו מאכן אזוי ווי אן איש איז אסור. זייער אינטערעסאנט. וואס דו קענסט זאגן פריער אז א פרוי מעג זיך מוז זיך גלייך מאכן, אבער דא איז אן איסור זיך גלייך צו מאכן אזוי ווי א מאן. דאס איז לכאורה די ריזען, אדער איינע פון די ריזענס, פארוואס דאס איז די ענדזשין פון די הלכה, אז ס'איז דא נאך הלכות פון שניידן האר.

מאן וואס לובש בגדים צבעונים וכלי זהב

רמב"ם: "ולא יעדה איש עדי אשה, כגון שילבש בגדים צבעונים וכלי זהב במקום שאין לובשין אותן הכלים ואין משימים אותו החלי אלא נשים, הכל כמנהג המדינה."

Speaker 1: זאגט די רמב"ם ווייטער, די זעלבע זאך, "ולא יעדה איש עדי אשה, א מאן זאל זיך נישט אנטון אזוי ווי א פרוי, כגון שילבוש בגדים צבעונים, ער זאל נישט אנטון גיין ווייסע גאלדענע בעקיטשעס, איך מייך פרויענישע קליידער, אדער וכלי זהב." וואס מיינט "וכלי"? א תכשיט. "חלי" איז א רינג אדער א צירונג. יא, א תכשיט זהב. געדענקסט נאך ערגעץ וואו ס'איז דא א לשון "חלי זהב"? "חמיקא ירחיק כמו חלאים".

"במקום שאין לובשין אותן כלי אלא נשים, הרי זה חלי אשה, במקום ווי נאר פרויען גייען מיט די סארט תכשיט, טאר נישט א מאן אנטון די תכשיט, הכל כמנהג המדינה." דאס האט צו טון לויט די מנהג המדינה. אויב אין די געגנט איז אזוי אנגענומען אז נאר פרויען אדער נאר מענער, טאר נישט די אנדערע, די אפאזיט דזשענדער, אנטון די מלבושים.

רמב"ם אין ספר המצוות - טעמי המצוה

Speaker 1: סאו דא זאגט נישט די רמב"ם, אבער די רמב"ם אין ספר המצוות זאגט טאקע אז די מצוה איז אויך געווען די מנהג עבודה זרה, זיי פלעגן עס טון אויך פאר תאוות, פאר מיטן מענער און פרויען, אבער ס'איז אויך געווען אן ענין פון... די רמב"ם ברענגט אז די גוים פלעגן זיך אזוי טון פאר די ביידע ריזענס, איינס לעורר את התאוה והשחיתות, און אויך פאר עבודה זרה, ס'איז געווען עפעס א דרך אין עבודה זרה, איך פארשטיי נישט פארוואס. איז די מעלה פון דעם איז דא אריין, אבער אויך זעט מען אז ס'קומט אריין ווייטער, ס'האט הלכות וויאזוי א איד טוט זיך אן. א איד טוט זיך אן, א פארט פון וויאזוי א איד טוט זיך אן איז א מאן גייט מיט מענערשע קליידער וכו'.

דיוק אין לשון הפסוק

Speaker 1: זאגט די רמב"ם ווייטער, "איש...". ביי די וועי, ס'איז נישטא קיין פסוק "לא תעדה אשה עדי איש", די פסוק שטייט "לא יהיה כלי

שרשם בצבע ולא כתב בשריטה - פטור, עד שיכתוב ויקעקע, שנאמר 'וכתובת קעקע'."

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, "האיסור הוא בכותב ורושם באחד משני דברים הרושמים, אחר ששרט". ווען מ'שרייבט מיט די שריטה, מ'שרייבט אריין מיט די טינט אין די שריטה, "באיזה מקום בגופו, בין איש בין אישה, לוקה". יא, דאס איז אסור.

דער רמב"ם גייט ווייטער, "כתב ולא קעקע", וואס טוט זיך ווען מ'האט געמאכט אזא שריטה, "ולא רשם בצבע"? מ'האט עס אבער נישט איינגעלייגט. אה, וואס מיינט "כתב ולא קעקע"? מ'האט געשריבן מיט א שריטה. מ'האט אזוי געמאכט א קראץ? יא. אבער מ'האט נישט אריינגעלייגט קיין צבע. אדער געלייגט צבע, אבער מ'האט נישט געשריבן בשריטה, אזא טאטו וואס איז נישט אין די בארד טיף אין די בארד, "פטור". "עד שיכתוב ויקעקע". שוין, מ'דארף האבן "כתובת קעקע". "קעקע" מיינט די קראצן, "כתובת" מיינט די אריינשרייבן אויף דעם מיט פעינט.

דיון: האם "פטור" מיינט פטור אבל אסור?

Speaker 1: איז די "פטור" איז אויך פטור אבל אסור? אויב איך שרייב מיט א מארקער אויף א מענטש, איז עס מדרבנן אסור? די מאמעס פלעגן זיין זייער ברוגז, אבער ס'זעט אויס אז דאס איז נישט שייך צו כתובת קעקע. "פטור" מיינט אבער געווענליך פטור אבל אסור. ניין, דאס איז א כלל אין חומרות. אפילו מיר האבן געזען אפאר מאל וואס ס'שטייט אין רמב"ם "פטור", און ס'האט געמיינט פטור אבל אסור. איך ווייס נישט צו ער איז דא אויך יעצט.

איך וועל זען וואס ער זאגט, ער ברענגט מסתם אזעלכע זאכן.

וויאזוי זאגט ער עס דא? "את שיוך טוב וקיקה"? ס'שטייט נישט קלאר.

פרק יב: איסורים משום התדמות לעובדי עבודה זרה (המשך)

הלכה טז: כתובת קעקע – דין הנפשל

איז דאס א כלל אין נחלת שבעה. פריער האבן מיר געזען אפאר מאל וואס שטייט אין רמב"ם "בותר", און עס האט געמיינט "בותר רבו". איך ווייס נישט צו דא אויכעט. איך וויל זען וואס ער זאגט. ער ברענגט מסתמא אזעלכע זאכן. ווי זעען מיר עס דא? "**עד שיכתוב קעקע**". עס שטייט נישט קלאר. אקעי.

זאגט דער רמב"ם ווייטער, ווער איז חייב? דער שרייבער, דער טאטו מאכער. "**אבל זה שכתבו על בשרו וכיוצא בו**" – דער מענטש וואס מ'האט געמאכט אויף אים א טאטו – "**אינו חייב אלא אם סייע**" – דאס איז אינטערעסאנט. דער איסור איז אויסקוקן אזוי ווי א גוי, אבער דער מעשה איסור איז דאס טון. סאו דער מענטש וואס מ'האט געמאכט אויף אים א כתובת קעקע איז נאר חייב אויב ער האט געהאלפן "**כדי שיעשה המעשה**". אבער "**אם לא עשה כלום אלא ישב לו עד שכתבו עליו, אינו לוקה**". אקעי. עד כאן.

הלכה יז: שרט לנפש

ווייטער, דער נעקסטער איסור איז "שרט לנפש". זאגט דער רמב"ם, "**השורט שריטה אחת על המת**" – איינער איז געשטארבן און ער רייסט אריין אין זיין גוף. "**ושריטה**" – דער רמב"ם גייט זאגן וואס דאס מיינט. "**ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם**". דער איסור איז "**אחד ישראלי ואחד כהן**". פארוואס וואלט מען געטראכט אנדערש? ווייל עס שטייט לעבן א כהן. עס שטייט לעבן א כהן, אבער עס מיינט אויך פאר א ישראלי. מ'לערנט אויס אז אפילו יא.

חידוש: חמש שריטות – פינף כוונות מאכן פינף איסורים

זאגט דער רמב"ם, "**שרט שריטה אחת על חמשה מתים, או חמש שריטות על מת אחד, לוקה חמש**". ער איז חייב אויף יעדע מת אויף וועם ער מאכט א שריטה, און אויף יעדע מעשה שריטה. סאו אויב מאכט מען איין שריטה אויף חמשה מתים, ער מאכט איין פעולה. אקעי, אבער עס האט פינף כוונות. פינף כוונות קען זיין פינף איסורים. אבער פארוואס שטייט

זאגט דער רמב"ם, מ'איז מקפיד אויף דעם אז ס'זאל נישט זיין די פלאויד זאך, די וואס מ'איז נישט מברר נאך. ס'דארף זיין זייער קלאר, דו ביסט א מין בפני עצמו. ער איז א טומטום, ער איז אן אנדרוגינוס, ער איז נישט קיין מאן און נישט קיין פרוי. סאו בעצם איז ער חייב פאר ביידע. ער טאר נישט... אקעי, ער טאר זיך נישט אנטון ווייל ער איז אפשר א פרוי, ער טאר זיך נישט אנטון ווייל ער איז אפשר א מאן. נכון, דאס האבן מיר געזען פריער, אז ער האט ביידע חומרות. אבער ער פרעגט דך, בעל הלבוש פרעגט, ס'איז זייער שווער צו מקיים זיין די ביידע חומרות, ווייל די איינציגסטע וועג וויאזוי צו טון איז צו האבן א דריטע סארט מלבוש, וואס איז מלבוש טומטום. ווייל אויב נישט, ער טוט זיך אן א שייטל, איז ער אפשר א איש וואס גייט כדרך אשה. ער טוט זיך אן א הוט, איז ער אפשר אן אשה וואס גייט כדרך איש. וואס גייט ער טון? ער האט אן איסור דאורייתא. און ס'קומט אויס טאקע אזוי, אזוי קומט אויס.

אבער דער רמב"ם זאגט איין לויקא, וואס איז די גאנצע זאך מיט א ספק? פאר א ספק קען דאך נישט קומען קיין מלקות. אבער אזוי סיי ווי סיי שטייט אין די הלכות, און סיי ווי סיי שטייט אין די הלכות אז א טומטום בעסער מ'זאל נישט זיין, אויב מ'קען.

הלכה טו: כתובת קעקע

רמב"ם: "**כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו, וימלא מקום השריטה כוחל או דיו או שאר צבעונין הרושמיין. וזה היה מנהג הגויים, שרושמיין עצמן לעבודה זרה שלהם, כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה.**"

Speaker 1: זאגט די רמ"א ווייטער, יעצט גייען מיר לערנען כתובת קעקע, נאך א מין זאך וואס מ'טוט מיט די גוף, וואס דער רמב"ם לייגט אריין אין די זעלבע קאטעגאריע, אויך לכאורה ווייל דאס איז די זאך וואס מ'טוט. כתובת קעקע איז אן איסור התורה וואס שטייט אין ויקרא, "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתובת קעקע לא תתנו בכם". היכיצד כתובת קעקע? הוא ששורט על בשרו, ער מאכט א קראץ אין די בשר, וממלא מקום השריטה, און ער לייגט אריין אין די קראץ... ער פילט אן אין די קראץ... אין די קראץ פילט ער אן... טעטוס, יא, דאס איז וויאזוי מ'מאכט א טעטו, מ'קראצט אריין אין די גוף און מ'לייגט דארטן אריין פעינט, מ'לייגט דארטן אריין כוחל או דיו, מ'לייגט דארטן אריין פעינט אדער א...

טעם המצוה – עבדי הם ולא עבדים לעבדים

Speaker 1: שרת ורושם. זאגט דער רמב"ם, וזהו מנהג הגוים שרושמים עצמן לעבודה זרה שלהם, כלומר שהוא עבד מכור לאותו עבודה זרה. מ'שניידט אריין אזוי ווי אויף אן עבד שרייבט מען אזוי, אזוי ווי אונז ווייסן די... ווען מ'האט פארקעכט אידן, האט מען אזוי אריינגעקריצט אין זייער גוף, אזוי ווי אויף א בהמה, אזוי ווי "כבני מרון", לייגט מען ארויף דעם מספר אויף דער בהמה. מ'וויל מאכן א מענטש אז ער איז נישט קיין מענטש, ער באלאנגט פאר איינעם.

זיי פלעגן עס מאכן פאר זייער עבודה זרה, און איילס, פארוואס זאל נישט די תורה זאגן אז מ'זאל מאכן א טאטו פון אידישקייט? ניין, א איד איז נישט קיין עבד. א איד האט די זכות צו קענען דינען דעם אייבערשטן, און נישט קיין... "עבדי הם ולא עבדים לעבדים". איך בין אן אייגענטומער, נישט קיין עבדים. סאו די ענין פון כתובת קעקע איז אז אונז זענען נישט קיין עבדי ה' אזוי ווי די עבדים.

דיגרעסיע: "צו וועלכע רבי באלאנגסטו?"

Speaker 1: ווען מ'פרעגט איינעם, צו וועלכע רבי באלאנגסטו? זאל ער זאגן, "איך באלאנג נישט". פארוואס? אויב יא, איז דא א שאלה פון כתובת קעקע. אפשר כתובת קעקע מיינט ווען מ'שרייבט אריין אין זייער "אנשי שלומינו" בוך. דאס איז א היינטיגע כתובת קעקע. אקעי, אקעי.

הלכה טז: כתב ולא קעקע / קעקע ולא כתב

רמב"ם: "**ומעת שירשום באחד מדברים הרושמים אחר שישורט, באי זה מקום מן הגוף, בין איש בין אשה - לוקה. כתב ולא רשם בצבע, או**

ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל אין די גמרא איז דא, מ'קען נישט אריינגיין, עס איז דא א לאנגע אריכות אין די מפרשים, אבער אין די גמרא איז דא אז שני בתי דינים בעיר אחת איז א היתר גמור. דאס הייסט, "לא תתגודדו" איז במקום וואס גייט ווערן א מחלוקת, אז איין איד טוט אזוי און צוויי טוען אזוי, ממילא איז עס אסור. אבער עס שטייט צום משמעות אין די גמרא, אזוי לערנען דערויף אנדערע ראשונים, אז אויב עס איז דא צוויי בתי דינים, יענער ווייסט איך בין א וויזשניצער און יענער איז א בעלזער, איז נישט קיין סתירה. ס'איז אזוי ווי צוויי שטעט.

אבער דער רמב"ם לערנט פארקערט, דער רמב"ם זאגט דא, שני בתי דינים, דאס איז די איסור, ס'זאל זיין אין איין שטאט, ווייל דאס איז די גרעסטע מחלוקת. אז דו ביסט א בעלזער און איך בין א פאפער, און וועל, ס'זענען נישט ביידע אידן. ס'איז דא וואס טענה'ן אז מענטשן האבן א ניד פאר מחלוקת, און ווען נישט צוויי גרויסע מחלוקת, ווייל צווישן יעדע צען מענטשן וועלן זיין צוויי מחלוקת'ן. זאגן די תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ווייל זיי נעמען אריין אלע קליינע מחלוקת'ן, ס'ווערט איין גרויסע פארטיי, און אין די פארטיי שלאגט מען זיך נישט. אבער דער רמב"ם זאגט נישט אזוי. דער רמב"ם האט געדענקט די סנהדרין פול מאל, ער האט געזען זייער קעגן די נושא. ס'איז זייער וויכטיג ס'זאל זיין איין בית דין. ער פארנעמט זיך אסאך דער רמב"ם אז אלע אידן זאלן גיין מיט די זעלבע הלכה. דער רמב"ם האט זייער שטארק געהאלטן אז ס'איז מיסודי התורה אז ס'זאל זיין איין בית דין וואס פירט. אידן זאלן האבן איין מהלך, איין וועג וויאזוי מען טוט.

איז גארנישט, ער איז געווען גאנץ גערעכט, באט... ס'האט נישט געהאלפן, ס'איז געבליבן מחלוקת'ן איינער מיט'ן צווייטן. יעצט מאכט ער מחלוקת'ן מיט ווער ס'גייט אנדערש פון מיר. זאגט דער רמב"ם ווייטער, לאמיר נישט מאכן דעם וואס קומט צו פון יעצט. ס'איז דא די לא תתגודדו. עסקנות איז די סארט עבודה זרה. ס'איז מיר דאס גערעכט.

חידוש: "על המת" און מחלוקת – א נייע דרשה

אויך, אה, ס'קען זיין אז ס'איז ווי על המת, ס'איז א טויטע. פארוואס איך זאג א נייע דרשה? ס'איז א מיין דרשה. פארוואס איז געשטארבן דער רבי? אקעי, ווען די גרויסע ראש בית דין האט געלעבט איז געווען איין בית דין. ווען איז געשען אז ס'איז געשטארבן די גרויסע, און יעצט הייבט זיך אן די שאלה ווער איז דער ממלא מקום. ווען אידישקייט איז לעבעדיג, ס'איז דא גלות, ס'איז דא נביאים, ס'איז דא בית דין, ס'לעבט עס. און ס'איז טויט, יעדער איינער צעטיילט זיך ווער איז דער אמת'ער יורש, ווער פארשטייט אמת'דיג די תורה, קיינער פארשטייט עס נישט בעסער.

הלכה כ-כא: קרחה על המת

זאגט דער רמב"ם ווייטער, קרחה. ווייטער וואס איז אין די קאטעגאריע פון... נאך איין זאך, זאכן וואס מ'זעט אויף א מענטש אז ער איז א איד, אז ער איז עובד עבודה זרה. זאגט דער רמב"ם, וקורח קרחה על המת. אויף א מת איז דא וואס מ'שניידט אין די גוף, מ'מאכט חבורות אין די גוף. נאך א זאך איז מ'שניידט זיך אויף די האר, מ'רייסט די האר פון קאפ. "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". "בין עיניכם" דא מיינט אזויווי תפילין "בין עיניך", וואס מיינט אויף די פראנט פון די קאפ. "אחד ישראל ואחד כהן". אויך אין די גמרא שטייט כהן. "אחד ישראל ואחד כהן שקרחה למת, אינו לוקה אלא אחת". דא איז נישט דא וויפיל מיני קרחות, אזויווי ס'איז געווען וויפיל מיני שריטות. דא גייסטו יא זאגן, "קרחה ארבע חמש קרחות למת אחד, מקבלין מנין הקרחות". וויפיל קרחות, וויפיל פלעצער ער האט געמאכט קרחה, וויפיל ער האט אויסגעריסן פון זיין האר. אבער ווי ישראל, כל קרחה וקרחה. דאס איז די זעלבע זאך ווי פריער.

אופן פון קרחה – ביד או בסם

וויאזוי טוט מען די קרחה? אחד הקורח ביד, ער רייסט ארויס די האר פון קאפ מיט זיין האנט, ואחד בסם, ער טוט עס מיט א כעמיקאל.

חידוש: חמש קרחות בבת אחת – "כולן באו כאחת"

"שריטה"? ס'איז איין שריטה, ס'איז געמאכט פאר די ערשטע מת, און נאכדעם האט ער שוין געזינדיגט אלע אנדערע פיר.

ניין, ער האט געזינדיגט אלע. פון דא קען מען זיך לערנען אז מ'קען געבן א נאמען נאך צוויי אנדערע זיידעס אויף איין מאל. מ'קען צינדן איין לעכט פאר מערערע מתים.

אקעי, אבער פארוואס שטייט "שריטה על מת אחד לוקה חמש"?

אה, ווייל ס'שטייט "וישראל על כל אחת ואחת". פאר די שריטה האבן זיי אים געווארנט ביי יעדע מת.

הלכה יח: גדידה ושריטה – דער קשר צו עבודה זרה

דיסקוסיע: שריטה על המת און שריטה לעבודה זרה

ווי דער רמב"ם... אבער אקעי, דא רעדט מען פון עבודה זרה.

יא, ס'איז געווען א פארט, א וועג פון זיך אריינגיין אין דביקות, איך ווייס וואס...

ביי די שיעים איז דא. און זיי פירן זיך אזוי.

יא. אפשר איז עס על מת, ווייל זיי וויינען זיך אויף זייער טויטע דעיס.

עס קען זיין אז ס'איז ביידע. אפשר איז עס א חיקוי טעות פון ביידע. אפשר טאקע וועגן דעם דארף דער גוי מאכן, ווייל דו זעסט דארט אז ער זאגט "אולי יפגענו", אפשר ס'לויפט ער, וויאזוי ווערט מען עובד די גאט? מ'קראצט זיך, מ'מאכט! זאגט דארט די גמרא, די תורה האט גע'אסר'ט צוויי שריטה על המת און צוויי שריטה... אבער ס'איז דאך פשוט א חילוק. שריטה פאר עבודה זרה איז דאך לכאורה אסאך הארבער, ווייל ס'איז אסאך מער קאנעקטעד צו עבודה זרה. אבער ביידע שטראפט מען. ס'קען טאקע זיין אז ער האט זיך געמישט מיט די מינים. ס'קען זיין אז ס'האט אלעמאל געהאט עפעס א צו טון, עפעס א מין... אז גאט'ש געשטארבן, און נאכדעם איז ער מתאבל אויף אים, און ס'קען נאך זיין על מיני תורות.

חידוש: דער מנהג עבודה זרה – מיט א כלי; על המת – אן א כלי

אלו של המת איז מה שורד ביחיד, מה שורד בקהל, יחיד לוקה, עובד עבודה זרה בקהל יחיד חייב מלקות, עובד עבודה זרה בקהל יחיד פטור. דאס איז לכאורה פשוט, ער ברענגט אז דער מנהג איז געווען אזוי.

אבער עס שטייט דאך "לא תתגודדו", וואס מיינט סיי וועלכע וועג, און "לא תתגודדו" מיינט... ניין, עס איז זייער פשוט אז אפשר די לשון "גדידה", אפילו דער רמב"ם זאגט "גדידה" וואס פריערט אייך, אז די לשון "גדידה" אפשר מיינט מיט א כלי. אבער עס שטייט דאך "ויתגודדו כמשפטם בהרבות וברמיחם", עפעס אזוי. יא. קען זיין אז דאס איז פשוט דער מנהג, דער מנהג עבודה זרה טוט מען עס מיט א כלי פאר א מת, טוט מען עס אן א כלי, ממילא איז מען נאר עובד אויף די אופן וואס דער מנהג הגויים, דער מנהג עבודה זרה איז געווען.

הלכה יט: לא תתגודדו – לא תעשו אגודות אגודות

חידוש: שני בתי דינים בעיר אחת – דער רמב"ם'ס שיטה

זאגט דער רמב"ם אן אינטערעסאנטע הלכה, אז די חז"ל האבן נאך א וועג אפגעטייטשט די "לא תתגודדו". עס איז דא אסאך מאל אז ווען עס איז דא אפאר פשטים אויף א פסוק, ברענגט דער רמב"ם, אלע קענען זיין מדאורייתא, אזוי ווי נעכטן האבן מיר געלערנט לגבי לא תחנם. זאגט דער רמב"ם, "בכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינים בעיר אחת, זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקת גדולה". דאס גייט מאכן א גרויסע מחלוקת, אז עס זאל זיין צוויי מנהגים. "והוא שאמר 'לא תתגודדו', שדרשו חז"ל 'לא תעשו אגודות אגודות'".

זייער אינטערעסאנט, מען דארף יא טראכטן צו די אגודות אגודות האט עפעס א קשר צו עבודה זרה. ס'איז א בחינה פון עבודה זרה, אזוי ווי יענער זאגט, איין גאט, איין רבי. יא, ס'איז דא אסאך, אלע אידן דינען איין באשעפער און גייען עסן איין מאכל און גייען איין מלבוש, יא.

דער רמב"ם קעגן אנדערע ראשונים

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **הקורח קרחה בראשו של חברו**, איינער רייסט אויס יענעם'ס האר, דאס איז אלע הלכות.

די בשר חברו, הרי זה ספק אם חייב מכות על בשרו של חברו, ואם חברו מסייעו, שניהם מזידין, שניהם לוקין אם היתרו בו.

אויב דער נפעל האט געהאלפן.

ואחד שוגג ואחד מזיד, איינער איז א שוגג און איינער איז א מזיד? **דער מזיד איז משלם לקו על השוגג בתום**. מ'זאגט נישט אז ווייל למשל דער נתגלה איז געווען א שוגג איז שוין אויטאמאטיש דער מגלה נישט קיין חייב. אויב ער איז א מזיד איז ער חייב.

כלל פאר דעם גאנצן פרק

אלע הלכות פון דעם פרק האבן דעם זעלבן דין, אז ס'איז א זאך וואס ווערט געטון צו דעם מענטש, ער טוט עס נישט אליינס, נאר דער וואס טוט עס איז חייב. אבער דער וואס ס'ווערט געטון צו אים איז אויך חייב אויב ער איז מסייע, און דאס וועט זיין א לאו שיש בו מעשה, און ער באקומט אויף איינמאל אויף אלע פינף מצוות די זעלבע זאך.

סיום הלכות עבודה זרה: דין שוגג ומזיד, והכלל הגדול של הפרק

דין שוגג ומזיד במגלה ונתגלה

ואיכא שוגג ואיכא מזיד. אה, וואס איז אויב איינער איז א שוגג און איינער איז א מזיד? דער מזיד איז משנה מלוקה, און דער שוגג ברענגט אן עולה. מ'זאגט נישט אז ווייל דער, למשל, דער נתגלה איז געווען א שוגג, איז שוין אויטאמאטיש דער מגלה נישט זיין חייב. אויב ער איז א מזיד, איז ער יא חייב.

הכלל הגדול: כל הלכות הפרק בנויות על יסוד אחד

אלע הלכות אין דעם פרק האבן די זעלבע דין. ס'איז א זאך וואס ווערט געטון אין די גוף פון דעם מענטש, און ס'ווערט נישט געטון צו זיך אליין. דער וואס טוט עס איז חייב, אבער דער וואס ס'ווערט געטון צו איז אויך חייב אויב ער איז מסייע. דאס איז א לאו שיש בו מעשה. מ'באקומט אויף איינמאל אויף אלע פינף מצוות די זעלבע הלכה, אדער זעקס מצוות, וויפיל מצוות ס'איז דא.

הענין העמוק: וויאזוי אן איד דארף אויסזען

אבער ס'איז אינטערעסאנט, דאס איז אלץ הלכות וויאזוי ס'דארף אן איד אויסזען. ער שניידט זיך נישט די פיאות, ער איז נישט משחית זיין בארד, ער גייט נישט קיין פרויאישע בגדים, ער מאכט נישט קיין כתובת קעקע, ער מאכט נישט קיין שריטה, ער מאכט נישט קיין קרחה. דאס איז די אלע פינף זאכן וויאזוי אן איד'ס גוף זעט אויס, אנדערש פון עבודה זרה. און דאס איז די ענד פון הלכות עבודה זרה. ברוך רחמנא דסייען.

סיום

ברוך רחמנא דסייען. דער אייבערשטער זאל אונז העלפן מיר זאלן האבן עבדים פאות, און מיר זאלן זיך נישט קראצן.

יא, געוואלדיג.

זאגט דער רמב"ם, היתכן, הרי הוא אומר **"חמש אצבעותיו בסם"**, ער האט אריינגעלייגט זיינע פינף פינגערס אין א סם, **"והניחן חמש מקומות בראשו"**, ער האט געלייגט אויף פינף פלעצער, ער האט צעטיילט זיינע פינגערס, און אזוי איז ער אריבערגעגאנגען אויף די קאפ, האט ער געמאכט מיט דעם חמש קרחות.

אזוי אויך קורח חמש קרחות, אף על פי שהתרו בו אחת, ס'איז דאך איין מעשה.

לוקה חמש, לוקה חמש, **שהרי כולן באו כאחת.**

די יש חילוק בין כולן באו כאחת מאכט אז ער זאל יא זיין לוקה חמש.

ס'מאכט אז די התראה, אז די איין התראה זאל קענען גיין אויף אלע.

געווענליך וואלט געווען אזוי ווי פינף מעשים, פון יעדער פינגער.

זייער גוט.

שיעור קרחה – כגריס

זאגט דער רמב"ם, **והיובו בכל הראש שבין עיניו.**

דער ערשטער שטייט "בין עיניו", מ'מיינט נישט דווקא אנדערע פלעצער אין די קאפ, **שנאמר "לא תשימו קרחה בין עיניכם"**.

אנדערע פלעצער שטייט "בראשם", סאו ווען ס'שטייט "בין עיניו" איז נישט דווקא.

וכמה שיעור הקרחה?

וויפיל, ווי גרויס?

כדי שתיראה כגריס פנוי בלא שער.

ווען ס'איז ארויסגעריסן אזוי גרויס ווי א גריס, וואס איז א מין בונדל, א מין צביעה, אויב די סייז וואס האט זיך ארויסגעריסן האר און ס'איז געבליבן ליידיג פון האר, איז דאס א שיעור קרחה.

הלכה כב: קריחה ושריטה – נאר על המת

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **הקורח ראשו**, אה, די הלכה איז, הקורח דארף זיין על המת.

אבער **אם תלש שער ראשו סתם כך, אדער על צרה אחרת**, אדער על צרה אחרת, סיי קרחה און סיי שריטה, אבער ס'איז אסור מן התורה.

אויב אל תפנו אל השטות והבלים, איז פטור.

די תורה זאגט נישט, לכאורה פטור, רבי אברהם זאגט אויך, ס'איז נישט קיין וועג, איך קען נישט זעצן, אבער פטור.

ואינו לוקה אלא על מת בלבד, או על שריטה לעבודה זרה.

אה, די מפורש'ע עבודה זרה אויף קרחה איז נישטא לעבודה זרה, לכאורה.

ס'איז א מנהג, דאס איז דער רמב"ם אויך מודה אז קרחה איז א מנהג הבלים, און די תורה האט עס גע'אסר'ט ווייל די גוים פירן זיך אזוי די הבלים, עפעס אזוי.

הלכה כג: כלל – דין קרחה/שריטה/כתובת קעקע אויף חברו